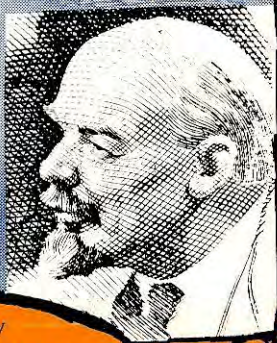
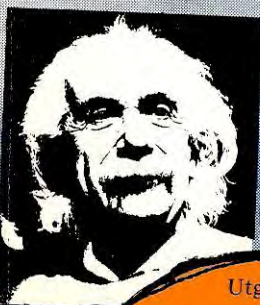

Interessekamp og Fagkritikk

Utgitt av
Norges Kommunistiske
Studentforbund

***Interessekamp
og
Fagkritikk***

Utgitt av Norges Kommunistiske Studentforbund

Trykk : A/S Duplotrykk

Omslag : Ström & Bærdal

Utgitt av Norges Kommunistiske Studentforbund
Oslo 1980

Innhold:

Forord	s. 7
I Statens utdanningspolitikk	s. 9
II Studentenes klassemessige stilling	s. 27
III Er studentkampen viktig?	s. 33
IV Hvordan skal kampen føres? ...	s. 43
V Fagkritikk	s. 57
VI Kampen for de demokratiske rettighetene	s. 69
VII Eksamen og karakterer	s. 81
VIII Den økonomiske kampen	s. 91
IX Studentenes interesse- organisasjoner	s. 105

Forord

La oss først si noe om hva dette heftet *ikke* er:

— Det er *ikke* en fullstendig framstilling av NKS' syn på studentkampen. Ei slik framstilling måtte inneholde mange flere områder: kampen mot den særegne undertrykkinga av de kvinnelige studentene, den anti-imperialistiske kampen, solidaritetsarbeidet med arbeidsfolk i kamp, den anti-fascistiske og antirasistiske kampen, miljøkampen, idretten. Dette heftet begrenser seg til å ta opp det som tradisjonelt er blitt kalt studentenes «interessekamp» pluss det som går under navnet «fagkritikk». Vi har brukt betegnelsen «fagkritikk» i dette heftet fordi den er blitt innarbeida i studentmiljøet. Egentlig mener vi den er uheldig, både fordi den er for snever (vi bør ikke bare kritisere, men også utvikle sjølstendig vitenskapelig arbeid), og fordi den er knytta til en teoretisk tradisjon som vi tar avstand fra: den såkalte «Frankfurter-idealismen» (mer om denne inne i heftet).

— Det er *ikke* ei framstilling av den «ferdige linja» til NKS, opplest og vedtatt. Noen slik opplest og vedtatt linje for studentenes interessekamp har vi ikke. Snarere har vi et stort behov for åpen og fordomsfri diskusjon om gamle standpunkter og taktiske linjer, som tar virkeligheten i studentpolitikken *i dag*, og ikke virkeligheten for ti år sia, som utgangspunkt. Og dermed kommer vi over på hva dette heftet *er* og måten det bør *brukes* på:

Målsettinga med dette heftet er bl.a. å gi en del

kunnskap om statens utdanningspolitikk og de angrepene vi studenter utsettes for. Målsettinga er også å formidle *litt* av studentbevegelsens tidligere kamperfar-
ring. Men først og fremst er målsettinga å stimulere til *diskusjon*. Vi som har laga det ønsker at heftet skal bli
brukt, ikke som noen slags fasit, men som oppmunt-
ring til fordomsfri vurdering av tidligere og nåværende
linjer, til å komme med mange ideer, sammenfatte lo-
kale erfaringer og etterhvert utvikle ei helstøpt linje
for studentenes interessekamp i den taktiske situasjo-
nen vi befinner oss i nå. Å utvikle ei slik helstøpt linje
er en brennende viktig oppgave. Derfor håper vi at
dette heftet vil bli brukt, studert, diskutert og kritisert,
målt mot virkeligheten, forbedra og kritisert.

— Etter hvert kapittel har vi foreslått noen disku-
sjonsspørsmål. Disse spørsmåla tar sikte på flere ting:
Å få leserne til å vurdere om *linja, standpunktene* som
trekkes opp i kapitlet er riktig. Å få leserne til å disku-
tere hvilken *taktikk* som må legges opp for å vinne
fram med de sakene vi mener det er viktig å slåss for.
Å få leserne til å diskutere hvordan de bør *jobbe lokalt*
med interessekampsspørsmål.

— Til slutt en oppfordring til medlemmer av NKS
som leser dette heftet: Diskuter og studer det som er
viktig for dere på deres plass. Og trekk mange utafor
NKS med i diskusjonene, sitt ikke på kammeret og
spekuler for dere sjøl. Bare ved at mange utafor den
kommunistiske bevegelsen trekkes med, kan vi utvikle
en interessekamp-politikk som er i overensstemmelse
med virkeligheten og som tjener studentbevegelsen
som helhet. Lykke til og god kamp!

Statens utdannings politikk

I åra 1848—50 ble den herskende klassen i Norge rysta
i sitt innerste av tusenvis av småkårsfolk som reiste
hue og begynte å snakke om «krav» og «rettigheter»:
Thrane-bevegelsen feide over landet og vekte arbeidere
og husmenn i masseomfang til klassekamp. Mot denne
bevegelsen tok herskerklassen i bruk tukthus og brutal
undertrykking, og de klarte å ri stormen av, for ei tid.
Men borgerskapet skjønnte at tukthusmurer ikke var
nok til å stoppe de undertryktes raseri. Derfor så de
seg om etter andre midler, og ett av disse midlene var
utdanninga. Kravet om «folkeopplysning» tok til å ly-
de fra kretser der en minst av alt skulle vente noen om-
sorg for folket. Hva *målet* med denne «folkeopplys-
ninga» skulle være, kommer bl.a.a fram i en artikkel i
«Christiania-posten» fra 1850 under titelen «Om Ar-
beideragitationen». Der hevdes det at «den hos oss be-
gynnende gjæring» måtte føre til økt folkeopplysning.
Særlig burde arbeiderklassen opplyses om samfunnets
funksjon og økonomi, for om disse forhold hadde den
tydeligvis dannet seg høyst falske og farlige forestillin-
ger. Et halvt år seinere skrev samme avis at bare «sand

religiøsitet og opplysning» kunne få massen til å fatte «det rette synspunkt af sin jammer og nød.» Den kjente skolereformator Hartvig Nissen tenkte i samme baner og sa det slik: «... det er i de lavere egne av samfundet, hvor uvidenheden hersker ved siden af misundelsen over de høiere klassers gunstigere ydre kår, at de for samfundets fred og velvære farlige lærdomme om eiendommens mangel på berettigelse o.a. finde en indgang og fremkalde en bevægelse, som ryste samfundet i dets grundvolde.»

For den herskende klassen var altså utdanninga et middel til å opprettholde sitt eget diktatur ved å indoktrinere «almuen» til å finne seg i undertrykkinga, og bekjempe «farlige lærdommer». Mye har forandra seg i skolen siden 1850, men akkurat dette har ikke forandra seg. Vi lever fortsatt i et classesamfunn, der borgerskapet undertrykker og utbytter arbeiderklassen og det arbeidende folket. Og ett av redskapene for å opprettholde borgerskapets diktatur, er fortsatt utdanninga. Utdanninga gjør dette på to måter: 1) Ved å indoktrinere barn og ungdom med borgerlig ideologi og framstille borgerskapets virkelighetsoppfatning som den eneste sanne og riktige, 2) Ved å gi elevene en del kunnskaper som er nødvendige for at de skal kunne fungere i den kapitalistiske produksjonen, og ved å utdanne forskjellige slags eksperter som er nødvendige for å holde det borgerlige samfunnsmaskineriet gående, og høyt kvalifiserte folk som kan bidra til å øke profitten gjennom teknologiske nyvinninger. (Det er ikke noen tilfeldighet at «olje»-linja ved Rogaland DH som har ca. 20 prosent av studentene, årvisst har fått 60 prosent av de samla bevilgningene til skolen, eller at den eneste nyetableringen innafor høyere utdanning som ble planlagt i kriseåret-78 er en høyskoleutdanning for *dypvannsdykkere* ...) Uten at vi forstår utdanningas *klassekarakter* vil vi heller ikke være i stand til å skjønne statens utdanningspolitikk slik den blir

utforma i dagens Norge, og vi vil heller ikke bli i stand til å legge opp ei riktig linje for kampen.

Utdanninga — et tveegga sverd for borgerskapet

Det at vi innser at utdanninga er et redskap for å opprettholde og styrke borgerskapets diktatur, betyr imidlertid ikke at vi er mot skolegang og utdanning, eller at vi er uinteressert i utdanningas innhold og form. Utdanninga er et tveegga sverd for borgerskapet. Skolegang for arbeiderklassen og det arbeidende folket, sjøl om den er innretta på å tjene borgerskapets interesser, betyr uunngåelig at det kulturelle nivået og kunnskapsnivået blant de undertrykte heves. Det er en styrke for klassekampen. Arbeidere som har lært å lese, kan også lese revolusjonære skrifter. Og når det blir et bredt sjikt av folk med høy utdanning i samfunnet, så blir det også flere som kan stille sine kunnskaper i arbeiderklassens tjeneste, i kampen mot borgerskapet. Derfor har arbeiderklassen alltid krevd skolegang og opplysning. Den Thrane-bevegelsen som skulle bekjempes med «folkeopplysning», hadde sjøl kravet om skikkelig skolegang som en viktig del av programmet sitt. Slik formulerte Thrane-bevegelsen seg: «Skolen bør ikke som forhen være en anstalt, hvor barnet tvinges til alene at puge de reglementerede religionsbøger, men en sand folkeskole, hvor det opplæres i alle de kundskaber, det siden tiltrænger både som medlem af kirke og stat, altså i naturlære, historie, geografi, grammatikk, skrivning, regning, konstitusjonshistorie, statsøkonomi, naturkræfternes anvendelse, og, når det ved anførte fag var kommen til tænkning, i religionslære.»

Allerede for over 100 år sia var det altså klassekamp om utdanninga, mellom Thrane-bevegelsen som krevde at ungene skulle få sann kunnskap om virkeligheten rundt seg, og den herskende klassen, som ville bekjem-

de arbeideropprør med mer bibellesning og salmesang. Dette heftet skal forsøke å si noe om hvordan vi skal føre denne klassekampen i dag — innafor den høyere utdanninga.

«Utdanningsekspløsjonen» — hvorfor kom den?

Når vi skal ta for oss statens utdanningspolitikk i den seinere tida, må vi ta utgangspunkt i den såkalte «utdanningsekspløsjonen» i 60-åra og begynnelsen av 70-åra. På denne tida fikk vi en kraftig økning av elevtallet i alle deler av skoleverket. 9-årig grunnskole ble gjennomført, elevtallet i gymnas og andre videregående skoler steg sterkt, og studenttallet eksploderte. Fra beskjedne 5500 i 1954 steg antallet studenter ved universiteter og vitenskapelige høyskoler til ca. 40 000 20 år etter. Da stabiliserte tallet seg. I tidsrommet 1968—1974, da veksten var på sitt høyeste, økte studenttallet med mellom 2000—3000 i året.

Vi har sagt at utdanninga er et redskap for å opprettholde borgerskapets diktatur, både gjennom ideologisk indoktrinering av barn og ungdom, og ved å skaffe arbeidskraft og eksperter med nødvendig kunnskap til å fungere i den kapitalistiske produksjonen og delta i administrasjonen av det kapitalistiske samfunnet. På Marcus Thranes tid, da Norge ennå var et stillestående bondesamfunn, klarte det seg med å innpode «almuen» noen salmevers og religiøse læresetninger om plikt og ydmykhet, mens en liten elite av herskerklassens sønner ble sendt til universitetene for å utdannes til embetsmenn. Barna var skolepliktige fra de var 8 eller 9 år, og til de «sto for presten». Mange sluttet imidlertid lenge før, og effektivt antall skoledager pr. år for unger på landsbygda (som var det store flertallet) var 30 dager! Godt og vel hundre år etter trengs det altså ni års grunnutdanning og tusenvis av

ungdom med høyere utdanning. Hvorfor?

For å forstå «utdanningsekspløsjonen» i etterkrigstida må vi se på hva som skjedde i den økonomiske basisen, og hvilke utdanningsbehov det skapte. Da ser vi følgende:

- Kraftig teknologisk utvikling
- Kraftig økning i økonomisk utvikling, målt i bruttonasjonalprodukt pr. hode. Bruttonasjonalproduktet fordobla seg fra 1952 til 1968, og veksten var aksellererende. Mens den gjennomsnittlige årlige vekstraten i 1950-åra lå på 3,5 prosent, steg den til 4,7 prosent i 1960-åra.
- Kraftig produktivitetsutvikling. Som eksempel kan brukes utviklinga i bergverksdrift, industri og kraftforsyning. Her stiger antall millioner timeverk kraftig i perioden 1945—55, så flater det ut og går *ned* fra 1966. Ser vi på kurva for *produktivitetsutviklinga* i samme sektor og samme tidsrom, så har den en annen form: Produktiviteten stiger fra 1945 til 1960, men den spesielt kraftige stigninga kommer fra 1965, dvs. fra samme tid som antall timeverk *går ned*. Det betyr at her må ny teknologi og nye, mer effektive utbyttingsmetoder være med i spillet, metoder som antakelig krever både eksperter til å utvikle dem og ganske kunnskapsrike arbeidere til å jobbe under slike forhold.
- Strukturrasjonalisering og monopolisering i næringslivet, utkantene avfolkes, de store byene svulmer opp. Sammen med dette skjer ei endring i yrkesstrukturen: primærnæringene går sterkt tilbake, den såkalte tertiærsektoren øker kraftig.
- Kraftig styrking av statsmonopolkapitalismen. Staten blir sjøl en virkelig storkapitalist. Samtidig griper staten aktivt inn i utviklinga av samfunns- og næringslivet på flere og flere områder, med planer, reguleringer og «virkemidler». Statens økte aktivitet er et forsøk på å løse en motsigelse som er uløselig knytta til kapitalismen som system, nemlig motsigelsen mellom

den samfunnsmessige produksjonen og den private til-
egnelsen, en motsigelse som blir skarpere og skarpere
jo mer monopolkapitalismen utvikler seg.

Alle disse forholda stilte nye krav til utdanninga:

— En mer komplisert produksjon med avansert tek-
nologi krevde høyere grunnutdanning.

— Den teknologiske utviklinga krevde også flere høyt
utdanna eksperter, utdanning fikk økt betydning som
produktivkraft.

— Økningen i statens virksomhet førte til at statsappa-
ratet svulma opp og krevde et stort antall folk med
høyere utdanning.

— Strukturrasjonaliseringa og den økte utbyttinga av
arbeidskrafta førte med seg en rekke sosiale proble-
mer. En stor helse- og sosialsektor vokste fram som en
stabiliserende faktor som skulle lappe på og tilsløre re-
sultatene av monopolkapitalens herjinger. Til dette
trengtes det folk — og en hel rekke nye profesjoner og
utdanninger innafor dette feltet vokste fram.

«Utdanningsekspløsjonen» er ikke noe som særpre-
ger Norge. Det samme skjer i de andre, vestlige kapita-
listiske landa — hele Vest-Europa og USA satser mas-
se ressurser på utdanning, særlig høyere utdanning.
OECD ber sine medlemsland spesielt om å øke investe-
ringene i den høyere utdanninga, og Norge følger opp:
Den statlige veksten i bevilgningene til universiteter og
høyskoler økte i tidsrommet 1961 — 66 nesten 3 gan-
ger så mye som veksten i statens samlede utgifter i den
samme perioden. Utdanning ble sett på som en viktig
faktor for å øke den økonomiske veksten. Den økono-
miske oppgangen, som den voldsomme raseringa av
produktivkrefter under 2. verdenskrig hadde lagt
grunnlaget for, viste ingen tegn på å avta. Samtidig
fikk de vestlige landas borgerskap et sjokk ved de rus-
siske sputnikoppskytningene i slutten av 50-åra. Ves-
ten var i ferd med å sakke akterut i den teknologiske
og vitenskapelige utviklinga i forhold til Sovjet. Dette

fikk også betydning for synet på nødvendigheten av å
øke investeringene i utdanning.

Hvilke problemer skulle Ottosen- komiteen løse?

«Utdanningsekspløsjonen» skjedde i begynnelsen
spontan og planløst. Men utdanning, og særlig høyere
utdanning, er dyrt. Den spontane veksten i utdan-
ningsverket sikra heller ikke nødvendigvis den typen
høyere utdanna arbeidskraft som staten og kapitalen
trengte mest. Dermed var det duka for de store, statli-
ge utdanningsplanene, med Ottosen-komiteen som den
viktigste. Ottosen-komiteen var heller ikke noe sær-
egent norsk fenomen. Over hele Vest-Europa dukka
det omtrent på samme tid opp «utdanningsreformer»
som skulle sikre en «rasjonell» utbygging av den høye-
re utdanninga — gjøre den billig og sikre den riktige
typen arbeidskraft. Innholdet i reformene var også
temmelig likt — og forsøket på å gjennomføre dem ut-
løste store studentkamper fra Paris til Oslo.

Hva var så innholdet i Ottosen-komiteens forslag?
Dette er viktig å kjenne til, ikke bare av historiske
grunner, men fordi Ottosen-komiteens innstilling fort-
satt er statens generalplan for utdanninga og
utgangspunktet for de konkrete «reformene» som blir
gjennomført fra år til år.

Ottosen-komiteens viktigste forslag kan i store trekk
sammenfattes i følgende punkter:

1) Utbygging av et enhetlig høyskolesystem utenfor
universitetene, som både skulle integrere eksisterende
studier som lærerskoler, sosialskoler, teknikerskoler,
sjukepleierskoler osv. og gi mulighet til å bygge ut nye
studieretninger som «næringslivet» har behov for.
Dette kalte Ottosen distriktshøyskolesystemet (DH).
Den offisielle betegnelsen nå er de regionale høyskole-
ne. Distriktshøyskolene skulle være en kombinasjon

av egne kortere (2—3 år) yrkesretta utdanninger og universitetsfag. Også universitetsfaga kan tas på kortere tid enn tilsvarende på universitetene. (F.eks. kan en bli cand. mag. på 4 år i stedet for 5½ på universitetene.)

2) Strukturendringer i universitetsutdanninga, slik at undervisninga skulle organiseres etter følgende mønstre:

- a) Grunnutdanning (normal studietid 4 år)
- b) Spesialutdanning eller videregående yrkesutdanning (normalt 2 år utover grunnutdanninga)
- c) Forskerutdanning
- d) Etterutdanning.

Dette systemet skulle sikre nedkorting og effektivisering av studietida, samt at den gemene hop ble skilt fra begavelsene på et relativt tidlig tidspunkt, slik at den videregående universitetsutdanninga ble forbeholdt de siste.

3) Felles evalueringssystem for universiteter/høyskoler, det såkalte vekttallsystemet, som innebærer en ordning med vekttall og poengverdier for avlagte eksamener. Begrunnelsen for dette var at det «dermed kan bli skapt grunnlag for å innføre nye og mer varierte fagkombinasjoner, og for etablering av horisontale overgangsmuligheter både mellom de enkelte universiteter/høyskoler og i særlige tilfeller mellom universitetene/høyskolene på den ene side, og andre undervisningsinstitusjoner på den andre.» (Innstilling nr. 2, kap. V.1)

Dette vekttallsystemet skulle både sikre kontroll over studentenes effektivitet og studieprogresjon ved å splitte faga opp i småkurs med hyppige eksamener, og det skulle sikre større fleksibilitet og bedre samordning mellom de ulike utdanningsinstitusjonene.

Sammenfatningsvis kan vi si at Ottosen-komiteens rasjonaliseringsforslag ville føre til økt lese- og eksamenspress, det ville skyve universiteter/høyskoler len-

ger i retning av puggeskoler, og oppsplittinga av faga og nedkorting av studietida ville føre til senkning av det faglige nivået. Mulighetene for kritisk fordypning i faget ville bli mindre, og på denne måten innebar Ottosen-komiteens forslag, trass i at den offisielt ikke tok stilling til *innholdet* i utdanninga, en skjerping av den ideologiske undertrykkinga av studentene i faga.

Hva skjedde med Ottosen-komiteens planer?

Det eneste ubetinga progressive ved Ottosen-komiteens innstilling var planene om ei kraftig utbygging av antall studieplasser, og statlige bevilgninger til utdanninga. Disse planene er også det eneste ved innstillinga som bare har historisk interesse i dag. «Utdannings-eksplosjonen» stoppa opp på midten av 70-tallet. Både økning i ressurstilgang og studenttall stoppa opp rundt 1975. På universitetene har studenttallet til og med gått litt tilbake de siste åra. Ottosen-komiteens vyer om en uavbrutt ekspansjon langt inn i 80-åra holdt altså ikke stikk. Hvorfor ikke? Antakelig har følgende saker hatt betydning: —Den økonomiske situasjonen har endra seg siden planene ble lagt. Fra begynnelsen av sytti-åra er det tydelig at den varige og stabile økonomiske oppgangen er slutt — krisetegna melder seg. På slutten av ti-året er det ikke bare snakk om krisetegn, men om virkelig krise. Dette innebærer at staten prøver å spare inn på sektorer som ikke er profittskapende. Utdanninga rammes direkte av dette. Men også sektorer som er avtakere av høyt utdanna arbeidskraft, som f.eks. helse- og sosialsektoren, rammes. Dermed blir behovet (målt i antall stillinger staten og kommunene finner det for godt å opprette, ikke i hva folk reelt sett kunne ha bruk for av sosial- og helsepersonell) for nye, utdanna folk heller ikke så stort. Høyere utdanning er dyrt, og i en økonomisk krise vurde-

rer borgerskapet og staten deres grundigere om den gir skikkelig uttelling, det stilles sterkere krav om at investeringene skal gi direkte avkastning og at universitetene skal bevise sin effektivitet. Tvilen på tradisjonell, skolemessig utdanning som det som tjener borgerskapets behov best, kommer bl.a. fram hos unge og dynamiske representanter for monopolkapitalen i boka «Norsk industri i morgen» (Johannesen, Omholt, Stenstadvold & Vigtel, 1976, s. 62): «I de senere år er det reist flere spørsmål om verdien av tradisjonell skolegang både i Europa og USA. Tilliten til at de store pengemidler og den menneskelige innsats i skolen virkelig kaster av seg resultater og verdier som svarer til forutsetningene, er svekket en del. Det er antakelig også etterhvert tilfelle hos oss; såkalt bedriftsintern opplæring synes f.eks. å være i vekst, samtidig som flere bedrifter bevisst rekrutterer et økende antall nye ansatte som ikke på forhånd har spesialbakgrunn eller omfattende formell utdanning, for så i stedet å lære dem opp over tid i arbeidsplassens egen regi. Tendenser som disse er ikke så sterke at de har gitt støtet til mer omfattende nytenkning når det gjelder arbeidsmåter og organisering av de eksterne utdanningsinstitusjoner og -tilbud som berøres av denne utviklingen. Kanskje vil utdanning i bedriftens regi som alternativ til utdanning i tradisjonelle institusjoner rett og slett vise seg å bli et sunt og naturlig supplement. Men her kan ligge en kjerne til sterkere krav om omlegginger i den yrkesrettede utdanning — omlegginger som bringer brukere — yrkesaktive brukere og deres arbeidsplasser — langt sterkere inn i opplegg og gjennomføring av yrkesopplæringen. Om den nevnte tendens foreløpig ikke er så sterk, bidrar den likevel sitt til en økende opptatthet av metoder og reformer som kan bringe yrkesliv og utdanning nærmere hverandre.

Samlet sett er vi vel nådd til et punkt hvor den videre utbygging av utdanningen i institusjoner kanskje vil

tre noe mer i bakgrunnen både politisk og økonomisk, til fordel for utvikling av mer elastiske og utradisjonelle former for utdanning tilpasset ulike alderstrinn, yrkesforhold og samfunnssektorer. I første omgang vil dette bety at voksenopplæringen kommer i fokus, uten at de fleste utdanningsinstitusjoner for ungdom berøres så sterkt. Men allerede nå ser vi behovet for å bryte opp skillet mellom skolemessig opplæring, arbeidsliv og voksenopplæring. Ideen om «livslang læring» vil komme i brennpunktet og vil måtte finne utløp i praktiske ordninger i en ikke for fjern fremtid.»

At det også finnes folk på universitetene som forsøker seg på «nytenkning», viser dette sitatet fra den såkalte Bilton-komiteen, oppnevnt for å utrede arbeidsmarkedssituasjonen for filologer (1977, s. 12): «Hvis næringslivet viser en negativ holdning til filologer, var det opp til universitetene å rette på det. Sett med mulige arbeidsgiveres øyne var filologenes studier for lange: kandidatene blir for gamle. De lærer seg gale arbeidsrytmer og mangler erfaring med samarbeidsformer. Man måtte kunne finne meningsfylte reelle prosjekter som kunne utføres ute i bedrifter og organisasjoner, og som samtidig var akademisk meriterende. Smidigere kursopplegg med større valgfrihet og kombinasjonsmuligheter ville være ønskelig. For å få den erfaring og praksis som arbeidsgivere ser etter, måtte filologer søke seg inn i arbeidslivet på lavere trinn enn hittil.»

«Utdanningsekspløsjonen» forsvant. Men de øvrige delene av Ottosens planer forsvant ikke, sjøl om også de i første omgang førte til svært begrensa resultater. Særlig på universitetene var studentenes motstand mot planene massiv, og studentmotstanden fikk støtte av breie skikt av de ansatte. Staten mangla kontroll over styringsorganene på universitetene og måtte utsette gjennomføringa av planene her.

Ottosen-komiteens planer gjennomføres utafor universitetene.

Utafor universitetene ble det i første omgang oppretta prøvedrift ved en del DH-er. I prøvedrift-perioden (1970—75) forberedte og gjennomførte staten det nødvendige utrednings- og lovendringsarbeidet for å kunne gjennomføre neste skritt. I 1973 ble den nye lærerutdanningsloven vedtatt, som bl.a. fastslo at lærerskolene og førskolelærerutdanninga skulle bli en 3-årig høyskoleutdanning: pedagogiske høyskoler, og at de skulle integreres i det regionale høyskolesystemet. Detaljene i disse planene ble trukket opp i St.meld. 17, som blei vedtatt våren -75, etter at titusenvis av studenter både på universiteter og skoler hadde protestert, demonstrert og gjennomført flere politiske streiker for å hindre at meldinga ble vedtatt og loven satt ut i livet. Dette var en avgjørende seier for staten. Nå kunne *gjennomføringa* av strukturrasjonaliseringa og effektiviseringa som Ottosen hadde planlagt, starte for alvor. Vedtaket om lærerskolenes omforming til PH danna mønster for tilsvarende reformer innafor alle andre skoleslag på samme nivå, og var et viktig våpen for å tvinge universitetene til å godta «utviklinga».

Neste skritt var helse- og sosialarbeiderutdanninga. Dette omfatter forskjellige skoler som sosialskolene, sjukepleierskolene, vernepleierskolene, ergo- og fysioterapiutdanning osv. Alle disse forskjellige skoleslaga ble forsøkt innlemma i det regionale høyskolesystemet gjennom vedtaka i St.meld. 13 våren 1977. Dette ble bare en delvis seier for statens rasjonaliseringsplaner på grunn av den massive motstanden og kampen som både studenter, lærere og yrkesorganisasjonene førte. Den viktigste endringa i praksis består foreløpig i at disse skolene legges politisk og administrativt under samme regionale høyskolestyre som PH, DH og teknikerskolene.

Siste skanse: Universitetene

Nå, i 1977, var tida kommet til å sette inn støtet mot universitetene. Mange forhold talte for at endringene kunne tvinges igjennom uten altfor stor motstand:

1) De nye PH-adjunktene ble satt opp mot de universitetsutdanna adjunktene: «De har flere fag, bedre pedagogisk bakgrunn og kortere utdanning. Skolen foretrekker å ansatte dem.» Samtidig ble det systematisk spredd rykter om at det var overproduksjon av lærere — noe som foreløpig har vist seg å være rein løgn.

2) Gjennom flere år er universitetene holdt i et økonomisk kvelertak, med full stillingsstopp eller ganske liten tilvekst og reelt senka bevilgninger. Dette har ført til at en god del ansatte har reagert på presset, ikke med kamp, men med å tilpasse seg situasjonen og gjøre det «beste» ut av den. Ei rasjonalisering «innafra» er i ferd med å skje: «unødvendig» undervisning skjæres vekk og bare det mest pensumretta blir igjen, «kollokviégrupper» opererer med 40 studenter i stedet for 10 osv. Faga innrettes mer direkte på monopolkapitalens behov for å styrke de ferdige kandidatenes sjanser på et vanskelig arbeidsmarked: En komite for revidering av studieordninga på psykologi i Oslo finner ut at undervisninga innretta på «forvaltningsområdene» offtentlig administrasjon og arbeidsliv må styrkes. På realfag eksperimenteres det med prosjektoppgaver innretta på å løse konkrete problemer i næringslivet, der underviserne kommer fra «næringslivet og forvaltningen», der «bedrifters og forvaltningsorganers oppbygning og funksjon blir gjennomgått, med særlig vekt på styringssystemer og samarbeidsformer i næringslivet». Og den allerede siterte Bilton-komiteen, oppretta for å utrede arbeidsmarkedssituasjonen for filologer, anbefaler at liknende prosjekter blir satt i gang i de filologiske faga. Situasjonen blir ytterligere forverra ved at staten har pålagt universitetene å starte voksenopplæringa uten tilskudd i bevilgningene.

3) Studentkampen var/er i ebbe. Den store motstanden mot alt som smaker av Ottosen-forslag fra begynnelsen av 70-åra er vesentlig svekka. Den nye studentgenerasjonen vet lite om statens rasjonaliseringsplaner og er ikke mobilisert til å slåss mot dem.

Nye komiteer fortsetter der Ottosen slapp.

For å sikre den konkrete gjennomføringa av Ottosen-komiteens planer på universitetene, er det nedsatt en rekke komiteer til å ta seg av spesielle områder. De viktigste av disse er cand. mag.-komiteen for de historisk-filosofiske faga, grad-komiteen for de matematisk-naturvitenskapelige faga, og en tilsvarende komite for de samfunnsvitenskapelige faga. Den siste har ennå ikke kommet med noen innstilling. De to andre har presentert innstillinger som passer som hånd i hanske med Ottosen-politikken: Begge komiteer foreslår nedkorting av studietida, skille mellom grunn- og forskerutdanning eller «anvendt» og forskning, åpning for å innføre vekttall og emneeksamenar også i de filologiske faga (i de matematisk-naturvitenskapelige faga er dette gjennomført allerede). Dette betyr faglig standardsenkning, økt lesepress, og et skille i studentmassen på et tidlig tidspunkt mellom «eliten», som skal gå forskningsveien, og den gemene hop.

Ordninga i Trondheim har på mange måter vært et mønster for cand.mag.-komiteen, og der er de viktigste forslaga alt vedtatt og satt ut i livet. Fakultetene i Oslo og Bergen har gått inn for og vedtatt forslaget, bortsett fra nedkorting av studietida. Reglementsforslaga til nytt grad.-system for mat.nat. på universitetene i Oslo og Bergen ble vedtatt i statsråd i desember 1977. Staten er i ferd med å få det som den vil på alle fronter.

Statens utdanningspolitikk i dag — tvers igjennom reaksjonær

Dette kapitlet har i hovedsak omhandla de store statlige utdanningsplanene, og hvordan de skritt for skritt er blitt gjennomført, noen ganger etter hard motstand fra studentenes side. Men statens utdanningspolitikk innebærer mer enn dette. Den innebærer også kraftige angrep på studentenes levestandard og på de demokratiske rettighetene. Dette omtales andre steder i dette heftet. Stiller vi deler av statens utdanningspolitikk sammen får vi et bilde av en tvers igjennom reaksjonær helhet.

Statens utdanningspolitikk i dag

— angriper utdanningsnivået, både ved å innskrenke adgangen til høyere utdanning (gjennom lukking av studier og særlig ved å gjøre det svært dyrt å studere) og ved å senke det faglige nivået på den utdanninga som gis.

— går mot demokratisering av rekrutteringa til høyere utdanning, innskrenker særlig arbeiderungdommens rett til høyere utdanning ved å gjøre den så dyr at den krever velstående foreldre.

— styrker utdanningas funksjon som ideologisk undertrykker på bekostning av formidling av faktisk kunnskap — både ved at rasjonaliseringa oppfordrer til ukritisk pugg av borgerlige lærebøker, og ved at utdanninga skal innrettes mer og mer direkte på monopolkapitalens behov.

— prøver å kneble studentkampen gjennom disiplinærreglementer, undergraving av allmøtene og andre tiltak.

Denne politikken må møtes med kamp på mange forskjellige fronter.

Diskusjonsspørsmål:

1) Studentbevegelsen har gjennom mange år slåss mot det regionale høyskolesystemet. Nå er dette i hovedsak gjennomført. Hva betyr det for kampen mot statens rasjonalisering av utdanninga? Hvilke krav må vi stille? Er det riktig å peke ut følgende områder som de viktigste:

- Mot faglig og organisatorisk sammenslåing av skoler med forskjellige fagutdanninger
- Mot at all høyere utdanning i en region skal konsentreres i ett geografisk senter
- For størst mulig grad av klasseundervisning, gruppearbeid basert på klasser etc. Mot store fellesforelesninger og oppsplitting av klassene i mange forskjellige kurs etter kafeteriasystemet
- Mot innføring av vekttall, mange kortvarige kurs og økt eksamenspress.
- Mot å skille undervisning og forskning. For at forskning skal få en viktig plass på alle skoletyper innafor systemet.

2) Åssen skal vi føre kampen mot statens rasjonalisering av utdanninga på universitetene? Er det riktig å peke ut følgende områder som viktigst:

- Mot oppsplitting av fagenhetene i kortere kurs. Mot vekttall.
- Mot å skille undervisning og forskning. Mot at «de flinke» skal skilles ut og få spesialoppvarning i grunnutdanninga.
- Mot nedkorting av tidsrammene for cand.mag.studiet, styrking av hovedfag og forskning må ikke skje på bekostning av grunnutdanninga.

3) Mange studenter vil gjerne bli fort ferdig med studiene, bl.a. av økonomiske grunner. En del andre skoler gir også samme kompetanse som universitetsstudier, men på kortere tid. Dette er forhold som staten kan utnytte i sine rasjonaliseringsframstøt på universitetene. Hvordan skal vi forsvare det faglige innholdet i universitetsutdanninga mot nedkorting og uthuling i en slik situasjon? Hvordan skal vi f.eks. stille oss til forslaget om at examen philosophicum ikke lenger skal være obligatorisk for filologer?

4) Begynnende akademikerarbeidsløshet er en faktor som ser ut til å kunne presse universitetsutdanninga til å tilpasse seg mer direkte til monopolkapitalens behov når det gjelder innholdet (jfr. f.eks. «Biltonkomiteens» forslag om prosjektoppgaver i samarbeid med næringslivet for filologer og liknende tiltak på mat.nat.) Hvordan skal vi stille oss til denne utviklinga? Har vi noe annet å stille opp enn parola «Heller rød og arbeidsløs enn blå og bedriftspsykolog?»

Studentenes klasse- messige stilling

Klasseanalyse av studentene er avgjørende for hvilken plass vi gir studentenes interessekamp: om vi støtter den eller ikke, og hvilken politisk betydning vi mener den har. Klasseanalyse er også avgjørende for hvor vi trekker skillet mellom venner og fiender.

Marxister bruker objektive kriterier for å finne ut hvilken klasse en person eller ei gruppe tilhører. Mao Tsetung har sagt «... i klassesamfunnet står hver og en som medlem av en bestemt klasse.» Vi går ut fra Lenins definisjon i artikkelen «En stor begynnelse» fra 1919 når vi skal foreta klasseanalyse: «Klasser er store grupper av mennesker som skiller seg fra hverandre ved den plassen de inntar i et historisk bestemt system for samfunnsmessig produksjon, ved sitt forhold ... til produksjonsmidlene, ved sin rolle i den samfunnsmessige organisasjon av arbeidet, og følgelig omfanget av og måten å tilegne seg den del av den samfunnsmessige rikdom som de får over.»

Studentene tilhører intelligensiaen. Intelligensiaen er ikke noen egen klasse, men et sjikt som er oppstått historisk av skillet mellom åndsarbeid og kroppsarbeid, samtidig med oppkomsten av klassemotsetningene. Dette skillet oppsto fordi de herskende klassene, som ikke sjøl deltok i det produktive arbeidet, men levde av å rane til seg overskuddet fra de undertrykte klassenes arbeid, var de eneste som hadde mulighet til å drive med åndsarbeid.

Det er først i den seinere tida, når borgerskapet har fått behov for flere intellektuelle enn den kan rekruttere fra sin egen klasse, at intellektuelle i stort antall også kommer fra andre klasser. Intelligensiaen har alltid vært sterkt knytta til de herskende utbytterklassene, og har hatt som oppgave å utføre ulike funksjoner for dem. Så lenge det finnes klassemotsetninger og arbeidsdeling, vil intelligensiaen alltid ha visse fordeler i forhold til arbeiderne og småbøndene, sjøl om mange av dem lever et liv som ikke skiller seg så svært mye fra livet til arbeiderklassen og de arbeidende massene.

Intelligensiaen er altså et sjikt som fordeler seg på flere klasser. Ingen intellektuelle er arbeidere. Sjøl om mange av dem mottar lønn, så betyr ikke det at de selger arbeidskrafta si på samme måten som arbeidere. De selger sine spesielle kvalifikasjoner, sin dyktighet. De intellektuelle fordeler seg på borgerskapet og småborgerskapet. En høyesterettsadvokat, f.eks., som driver sitt eget firma med flere ansatte advokater, advokatfullmektiger og kontorpersonell tilhører borgerskapet. En vanlig gymnaslektor, derimot, tilhører småborgerskapet.

I hvilken klasse — eller klasser — skal vi så plassere den delen av intelligensiaen som utgjøres av studentene. I en artikkel i «Hva Må Gjøres» (avisa til NKS) nr. 4/76, sies følgende om klasseanalyse av studentene: «For å vurdere klassesammensetninga av studentmassen mens den studerer, må vi se på såvel bakgrunnen

som det framtidige yrket. Det siste er viktigst, fordi studiet er, og oppfattes som, en forberedelse til det seinere yrket. Fordi de ferdige akademikerne ikke blir arbeidere, er det heller ikke rimelig å regne noen av studentene som arbeidere. Derimot er det rimelig å skille mellom borgerskap og småborgerskap. De borgerlige studentene kommer fra borgerskapet og studerer for å overta en plass i borgerskapet. De er borgere også i studietida, skolerer seg for å overta pappas kapital og utbytte arbeidere seinere. I sjølve studietida får de penger hjemmefra, bil, fri bolig og kost hjemme osv., kort sagt — de får del i profitten. I tillegg til disse som er og blir borgere skjer det en marginal bevegelse oppover og nedover. Det rekrutteres nye elementer til borgerskapet — i hovedsak gjennom politisk og faglig strebing. Tilsvarende skjer det deklassering av deler av studentene med borgerbakgrunn, der disse skyves ned i småborgelig intellektuelle jobber. Utfra dette er det *umulig å fastslå nøyaktig* hvordan studentmassen fordeler seg mellom småborgerskap og borgerskap, men ut fra bakgrunn kan vi muligens tippe at det dreier seg om ca. 1/4 til 1/3 borgerskap.

Når det gjelder det store småborgerlige flertallet av studentene står de i en småborgerlig posisjon i forhold til Lenins tre kriterier. De eier ikke produksjonsmidler, men selger heller ikke arbeidskrafta si (annet enn som bisyssel og forbigaende). De utfører intellektuelt arbeid, ikke manuelt. De jobber sjølstendig og individuelt med forholdsvis sjelden kontroll gjennom eksamener (varierer fra fag til fag). De kvalifiserer seg til seinere yrke ved å tilegne seg kultur og vitenskapelige kunnskaper på et visst nivå ... Når det gjelder de småborgerlige studentenes andel og tilegnelsesmåte for sin andel av den samfunnsmessige rikdommen er det iallfall dette å si: Studentene oppnår en *liten* del av den samfunnsmessige merverdien gjennom lån og stipend. De lever spinkelt økonomisk sett. De har i tillegg hen-

gende over seg truselen om at lånet skal betales tilbake gjennom hele livet. Studentene utbytter ikke arbeidere, og deres andel av den samfunnsmessige merverdien tas på bekostning av borgerskapets profitter. Ekstrajobber og støtte hjemmefra utgjør en forholdsvis stor del av inntekta.»

Studentenes og de intellektuelles samfunnsmessige stilling, muligheten til å gjøre individuell karriere og de privilegiene åndsarbeidere har i vårt samfunn, gjør dem til et vaklende sjikt i klassekampen. Flertallet av studentene vil, ut fra sin situasjon mens de er studenter og ut fra den posisjonen de vil havne i i framtida, ha objektiv interesse av sosialismen. Men dette betyr ikke at de *automatisk* vil slutte opp om arbeiderklassen og den sosialistiske revolusjonen. De må *vinnes* gjennom politisk kamp. Grunnlaget for at det kan lykkes å vinne dem, ligger i den objektive klassemessige stillinga de står i, at de objektivt står i motsetning til borgerskapet.

Ikke alle er enige med oss i dette. Revisjonistorganisasjoner i studentmiljøet, som «K»UL og SV, har i alle år rasende bekjempa tesen om at studentflertallet har objektiv interesse av sosialismen. Slik heter det f.eks. i «Underveis», avisa til SV-studentene i Oslo, fra høsten 1977: «Ut fra en marxistisk analyse står studentene slett ikke i motsetning til kapitalen. Studentene erfarer kapitalens motsigelsesfylthet i formidlet form. Bare en bevisst politisk argumentasjon og påpeking av forholdet mellom vitenskap og kapital og tvangsmessigheten innenfor den åndelige produksjonen, kan bringe studentene i motsetning til kapitalen, dvs. lede dem til anti-kapitalistisk virksomhet.» Altså: Studentene har ingen objektiv interesse av å kjempe mot borgerskapet. Det SV satser på, er en massiv åndelig omvendelse som resultat av deres egen kvasi-marxistiske tungetale. Hva følgene blir av en slik «klasseanalyse» av studentene, skal vi komme tilbake til i neste avsnitt.

Diskusjonsspørsmål:

1) Er analysa av studentenes klassemessige stilling som legges fram her korrekt? Vurder denne analysa mot andre syn (f.eks. SVs syn om at studentene ikke har noen bestemt klassemessig tilhørighet, men tilhører et klasseløst mellomlag; det danske marxist-leninistiske partiet KAPs syn om at studentflertallet er medlemmer av arbeiderklassen under utdanning, og følgelig tilhører arbeiderklassen.)

2) Hvilke politiske følger får den analysa av studentenes klassemessige stilling som er lagt fram her for arbeidet blant studentene?

Er student - kampen viktig?

Har arbeidet blant studentene noen betydning i et videre perspektiv? Er det bortkasta arbeid å «rote rundt i den akademiske sandkassa» for revolusjonære og progressive som ønsker å gjøre Norge til et bedre samfunn å leve i? Har det noen betydning om 100 studenter streiker mot eksamen eller 700 studenter går i demonstrasjonstog mot heving av lånerenta? Truer studentenes kamp på noen måte den herskende klassen og dens stat?

I tida før Oktoberrevolusjonen var det i hele det svære Russland færre studenter enn det er på Blindern i dag, og over halvparten kom fra godseier- og embetsmannsfamilier. Likevel la Lenin stor vekt på arbeidet blant studentene. Om hvordan arbeiderklassen og dets revolusjonære parti skulle stille seg til den kampen studentene førte, skriver han i artikkelen «Tvangsutskrivningen av 183 studenter»: «Arbeiderklassen er utsatt for umåtelig større undertrykkelse og utskjelling fra det samme politiveldet som studentene nå har støtt så kraftig sammen med. Arbeiderklassen har allerede reist seg til kamp for sin frigjøring. Og den bør huske at denne store kampen legger store forpliktelser på den,

at den ikke kan frigjøre seg selv uten å frigjøre hele folket fra despotiet, at den først og fremst er forpliktet til å reagere på enhver politisk protest og gi den all slags støtte. De beste representantene for våre dannede klasser har vist, og med tusenvis av forfulgte revolusjonæres blod bekreftet sin evne og vilje til å riste det borgerlige samfunnets støv av sine føtter og slutte seg til sosialistenes rekke. Og den arbeider som likegyldig kan se på hvordan regjeringen setter inn tropper mot den studerende ungdommen, er ikke verdig å kalle seg sosialist.»

Men Lenin oppfordret ikke bare arbeiderklassen til å støtte studentene når de reiste seg mot den almene politiske undertrykkinga i samfunnet. Han mente også at den kampen studentene førte mot den *særegne* undertrykkinga de var utsatt for, var svært viktig. I en artikkel fra 1908 kritiserer han hardt ei gruppe sosialdemokratiske (dvs. kommunistiske) studenter som går *mot* å delta i en studentstreik, fordi den, som de sier, er en isolert akademisk aksjon og ikke koordinert med en almen politisk aksjon. Til dette svarer Lenin: «... de studentene som tilhører sosialdemokratiet må sette alle krefter inn på å støtte opp under, utnytte og utvide denne bevegelsen. Som i ethvert annet tilfelle der sosialdemokratiet understøtter primitive former for politisk bevegelse, må også denne støtten framfor alt og hovedsaklig bestå i *organisering og ideologisk innvirkning* på disse breie laga som er satt i bevegelse, og som i denne konflikten gjennomlever sin første politiske konflikt.»

Lenin visste at det var en tøff jobb å styrte selvherkerdømmet i Russland. Derfor, sa Lenin, måtte sosialdemokratene «forstå å samle og konsentrere alle de dråper og bekker av folkeharme som det russiske liv skaper i en mye større mengde enn vi forestiller oss og tror, men som må forenes til *en* eneste veldig strøm.» Slik er det også i dag. Borgerskapets diktatur betyr un-

dertrykkelse på *alle* områder av samfunnslivet, og undertrykkelse skaper motstand, eller ihvertfall et potensiale for motstand. Å styrte borgerskapet er en kjempeoppgave. Derfor må vi mobilisere *alle kilder* for motstand for å løse denne oppgava. Som Lenin sier: samle alle dråper og bekker til en eneste veldig strøm.

En av disse kildene er studentenes kamp. I studentenes liv finnes det utallige «dråper og bekker av folkeharme» som vi må gripe fatt i og lede i riktig retning. Det er vår plikt å reise kampen mot undertrykkinga av studentene på *alle* områder: Vi må slåss både på det økonomiske området, på det demokratiske, mot rasjonalisering av utdanninga, mot den særegne undertrykkinga av kvinnelige studenter, og vi må føre teoretisk kamp mot det borgerlige innholdet i faga, mot borgerlig ideologi — for virkelig vitenskap. En riktig studentpolitikk må inneholde alle disse elementene. Vårt mål er å bevisstgjøre studentene, lære dem å forstå hvem som er fienden og at et nytt samfunnssystem, det sosialistiske, er nødvendig. Det er mange veier som fører til kommunismen. Vi må åpne dem alle, og ikke vilkårlig peke ut *en*, f.eks. den økonomiske kampen eller fagkritikken, som *selve hovedveien*. Vi kommunistiske studenter har tidligere gjort feil av denne typen. I Studentforum nr. 2 1975 står et kort intervju med et medlem av Norges Kommunistiske Studentforbund i Oslo om fagkritikkens rolle. Det denne kameraten uttaler, er nok representativt for hvordan de fleste tenkte: «Kampen mot statens utdanningspolitikk og mot den økonomiske forverringa er viktigst. Det er det økonomiske grunnlaget som avgjør om vi i det hele tatt skal ha muligheter for å drive fagkritikk. Vi må kjempe sammen med de andre utdanningssøkende mot statens rasjonalisering av utdanninga. Det gjør vi ikke ved å sitte på Blindern og kritisere innholdet i norsk-faget,» sier representanten for NKS.

Denne kameraten snakker her som en snever brød-

politikere, og ikke som en kommunist og revolusjonær. Både Engels og Lenin understreker at både den økonomiske, politiske og teoretiske kampen er helt nødvendige ledd i kampen mot borgerskapet. Det er også tull når kameraten sier at «det er det økonomiske grunnlaget som avgjør om vi i det hele tatt skal ha muligheter til å drive fagkritikk.» Altså: først skal vi kjempe for de økonomiske kårå våre til vi har det rimelig bra, og så, som et slags luksusfenomen, skal vi drive teoretisk kamp. Tenk om proletariatets store ledere hadde tenkt slik. Tenk om de først hadde kasta seg ut i lønnskampen og sagt: «Alt det der med å utvikle en revolusjonær teori og bekjempe opportunisten, det får vi ta etterpå, når vi har kjempa oss til en bra levestandard.» Når vi stiller det slik, skjønner vi hvor feilaktig kameratens standpunkt er.

Vi må bli det Lenin kalte kjempende materialister. I en artikkel om tidsskriftet «Under marxismens banner» snakker han om nødvendigheten av å føre krig mot det han kaller de moderne utdanna føydalistene, som utdanner de unge, sjøl om de ikke er mer skikka til denne oppgava enn notoriske forførerere er skikka til å være bestyrere ved utdanningsinstitusjoner for ungdommen. Dette skreiv Lenin i et land der arbeiderklassen hadde tatt makta. Er denne krigen mot de notoriske forførerne mindre nødvendig hos oss? Nei, sjøl-sagt ikke.

Den teoretiske kampen mot det borgerlige innholdet i faga er en viktig og helt nødvendig del av ei riktig utdanningspolitisk linje. Men samtidig må vi avvise den såkalte «fagkritikklinja» som revisjonister i flere vest-europeiske land (også SV, med visse særnorske tilpasninger) kjører fram som sin utdanningspolitiske strategi. «Fagkritikklinja» er ikke, som det kan høres ut, ei linje for skarp ideologisk og teoretisk kamp mot borgerskapet, men ei linje som i sin konsekvens er både reformistisk og sekterisk.

«Fagkritikklinja» er et ektefødt avkom av den såkalte Frankfurter-idealismen, som var høyeste mote på universitetene i Vest-Europa i slutten av 60-åra. En sentral representant for Frankfurter-idealismen var Herbert Marcuse, som av mange ble oppfatta som en ideologisk fører for studentopprøret på denne tida. Frankfurter-idealismen, som sjøl utga seg for å være marxisme, hevda at det ikke fantes noen objektive lovmessigheter for samfunnslivet. Slike lovmessigheter, som f.eks. at arbeiderne blir utbytta av kapitalistene under kapitalismen, at staten i alle classesamfunn er et redskap for den herskende klassen — var *tilsynelatende* lovmessigheter. De kunne bare eksistere så lenge folk hadde feilaktige ideer i hodene sine. Ved å kritisere disse feilaktige ideene, kunne en dermed fjerne (gjennom kritikk) de tilsynelatende samfunnsmessige lovene og frigjøre folk. Altså: Ved å kritisere folks ideer om at de ikke blir utbytta — kunne en fjerne utbyttinga, ved å kritisere folks tro på staten som et redskap for oss alle, kunne en fjerne klassestaten. Nå er det unektelig slik at det er viktig å avsløre staten som et redskap for herskerklassen for å få folk til å gjøre opprør. Men når det er gjort, gjenstår problemet med å knuse borgerskapets høyst materielle voldsapparat: hær og politi. Dette voldsapparatet lar seg neppe «kritisere» vekk. Denne siste, ikke uvesentlige detaljen, hoppa Frankfurter-idealistene ganske enkelt bukk over.

«Fagkritikklinja» er Frankfurter-idealismen anvendt på studentkampen. Vi skal ta noen sitater fra SV-studentene her i Norge for å illustrere hva linja går ut på. I en 1. mai-løpeseddel fra USV i Oslo 1978 sies f.eks. følgende: «Vi slutter oss ikke til «Sosialistisk arbeiderenhet» utfra tanken om at studentene har noen som helst slags objektive interesser av sosialismen ... En slik enhet (mellom progressive studenter og arbeidere, forf.s kommentar) kan ikke bygge på gjensidig

støtte til hverandres «rettferdige» kamper. Den kan bare bygge på erkjennelsen av arbeiderklassens ledende rolle i kampen for sosialismen. For studentene betyr dette at de må ta sin stilling som studenter opp til vurdering og ta et brudd med de politiske interesser det borgerlige klassesamfunnet har i studienes og utdanningas innhold og i de yrkesfunksjonene klassesamfunnet har tiltenkt oss som ferdigutdannete. Dette bruddet kan bare skje gjennom et organisert kritisk arbeid med faga.» I et utdanningspolitisk hefte laga av SV-studentene i 1978 heter det i samme dur: «Kampen for økonomiske kår er, på samme måte som velferdskampen, ingen kamp for *studentprivilegier*. Denne kampen er for sosialister i siste instans *en kamp for å sikre og utvide rammene for en sosialistisk og kritisk faglig og politisk praksis på lærestedene.*» Og videre: «Samtidig er det klart at studentenes kamp for bedre økonomiske kår ikke er noen «objektivt rettferdig kamp» eller av samme karakter som arbeiderklassens lønnskamp. For oss er det kampens klasseinnhold som er avgjørende for eventuell støtte, noen abstrakt, «klassenøytral» «rettferdighet» eksisterer bare i småborgerens idealistiske tankebaner. Studentene tilhører ingen klasse, de er en sosial gruppe i en overgangsstilling, i ferd med å kvalifisere seg for yrkesfunksjoner i det borgerlige klassesamfunnet.

Disse yrkesfunksjonene er nært knyttet til dette klassesamfunnets opprettholdelse og videreutvikling. *Lærere* spiller en viktig rolle når barna skal sosialiseres inn i klassesamfunnet og propper elevenes hoder fulle av borgerskapets forståelse av seg sjøl og det samfunnet det hersker i. *Jurister* ivaretar og utvikler borgerskapets lov og orden og verner om eiendomsretten som grunnlaget for borgerskapets herredømme. *Teknikere og ingeniører* kontrollerer og utvikler den tekniske produksjonsprosessen arbeiderne underlegges. Sosial- og helsearbeiderne skal ta seg av samfunnets skade-

skutte individer og lette reproduksjon av arbeidskrafta.

Det er bare i forhold til dette og en kvalitativ annen praksis på disse områdene at kravene til lån og stipend kan forstås og få støtte utafor studentenes rekker.»

Hva er det egentlige innholdet i alle disse fine orda? *For det første:* «Fagkritikklinja» sier at studentene ikke er undertrykt. Deres kamp, f.eks. den økonomiske, er ikke «rettferdig». Studentene har ingen objektiv interesse av sosialismen. Dette er etter vårt syn ei grov skjønnmaling av borgerskapets diktatur. Konsekvensen av denne linja kan bli at en vender seg *mot* studentenes dagskamp, og ser på den som uviktig eller en reaksjonær kamp for «studentprivilegier» i beste Bjartmar Gjerde-stil. Så langt går ikke SV her i Norge. I stedet sier de at den økonomiske kampen er akseptabel så lenge innholdet i den er å slåss for bedre muligheter til å drive fagkritikk, som ifølge dem er selve hovedveien til bevisstgjøring av studentene. Hvis den derimot føres ganske enkelt for å bringe studentene opp på en anstendig levestandard, så er den en kamp for «studentprivilegier» og fortjener ingen støtte.

For det andre: Siden studentkampen, f.eks. kampen for bedre økonomiske kår bare er rettferdig dersom innholdet i den er å «sikre og utvide rammene for en sosialistisk og kritisk faglig og politisk praksis på lærestedene», så er det egentlig bare sosialistiske studenter som ivrer for fagkritikk som har noe med å slåss, f.eks. for økonomiske kår. De andre bør helst holde seg unna, siden det er *innholdet* i kampen som avgjør om den er rettferdig eller ikke. Konsekvensen av et slikt syn kan bli en uhyre sektersk politikk. I dag er et mindretall av norske studenter sosialister. Skal ikke flertallet få lov til å slåss for sine daglige interesser, og skal vi ikke støtte dem når de gjør det? Vi mener ja, «fagkritikklinja» sier i konsekvens nei.

For det tredje: «Fagkritikklinja» uttrykker, i tråd

med sitt opphav Frankfurter-idealismen, store illusjoner om hva som kan oppnås gjennom kritikk alene. Gjennom fagkritikk kan en utforme «en kvalitativt annen yrkespraksis» både for lærere, jurister, teknikere, ingeniører og sosial- og helsearbeidere. Men hovedårsaken til at disse yrkesgruppene tjener borgerskapet, er ikke at de har borgerlige ideer i hodene sine, som det bare er å kritisere vekk. Hovedårsaken er at borgerskapets diktatur hersker i Norge, og at borgerskapet følgelig har makta både over skolen, rettsvesenet, bedriftene og sosial- og helsevesenet. Så lenge borgerskapets diktatur består vil det være slik, og en «kvalitativt annen yrkespraksis» vil ikke kunne utvikles før *etter* at borgerskapet er styrta. Og til det trengs det andre våpen enn kritikk. Vi kommunister er sjølsagt også for at f.eks. lærere og sosialarbeidere prøver å gjøre alt de kan for å tjene elevenes og klientenes interesser. Vi er helt imot den holdninga som går ut på å si «systemet er nå engang reaksjonært, vi har ikke annet å gjøre enn å arbeide på systemets premisser.» Ei slik holdning er å forsone seg med undertrykkinga. Gjennom kampen for å tjene elever og klienter i jobbene sine vil lærere og sosial- og helsearbeidere forstå at undertrykkinga av flertallet av elevene, og den undertrykkinga som gjør deler av det arbeidende folket til sosialklienter og påfører dem psykiske problemer — den ligger innebygd i det kapitalistiske samfunnet og kan ikke «kritiseres vekk». Den kan bare fjernes når det kapitalistiske samfunnet fjernes. Og dermed mobiliseres de til å gjøre *opprør* mot borgerskapets diktatur — til å støtte revolusjonen og sosialismen.

For å oppsummere: «Fagkritikklinja» undervurderer *undertrykkinga* av studentene, den legger opp til *en sektersk frontpolitikk*, og den er *idealistisk* og *reformistisk* i synet på hvordan en kan forandre samfunnet. «Fagkritikklinja» er altså ikke noe alternativ for den som ikke ønsker å falle i samme grøfta som den NKS-

representanten som uttalte seg til «Studentforum» i 1975. I stedet må vi utvikle ei linje som tar opp i seg både den *økonomiske, politiske* og *teoretiske* kampen, og som åpner *alle* veiene til en kommunistisk forståelse av samfunnet. Dette betyr sjølsagt ikke at vi til enhver tid skal gjøre like mye med alt. På forskjellige tidspunkt vil det være nødvendig å konsentrere seg om ulike felter: I en periode er det kanskje kampen for de demokratiske rettighetene som står i forgrunnen, i en annen periode en husleiestreik. Men som *langsiktig* linje må vi vite å «samle alle bekker og dråper» til den store flodbølgen som skal skylle borgerskapets diktatur vekk.

Diskusjonsspørsmål

1) Er kritikken av «fagkritikklinja» korrekt? Stemmer den med de erfaringene dere har gjort på deres sted?

2) Er dere enige i den betydninga kapitlet legger dagskampen blant studentene? Jobber dere i tråd med et slikt syn på deres sted?

Hvordan skal kampen føres?

Hvordan skal vi føre kampen mot statens utdanningspolitikk? Nytter det i det hele tatt å kjempe? Studentbevegelsens historie her i landet viser mange eksempler på at kamp gir resultater: Ottosen-komiteens rasjonaliseringsframstøt ble slått tilbake, ihvertfall for en stund. Den store lånekasseaksjonen i 1970, da studentene gikk til generalstreik og universitetet i Oslo lå øde en hel dag, endte med seier for studentene. Mange lokale kamper som studenter på enkelte skoler eller institutter har ført, har også ført fram. Et par eksempler fra de siste åra: Studentene ved Nesna lærerskole har, etter flere aksjoner, fått igjennom at allmøtet skal velge deres representanter til høyskolerådet, trass i at dette er stikk i strid med den statsdikterte valgordninga. Studentene ved bibliotekskolen i Oslo fikk først fjerna de graderte karakterene og gjennomført bestått/ikke bestått. Skoleledelsen reagerte på dette ved å øke strykprosenten kraftig, men dette ble også slått til-

bake. Det finnes mange eksempler av liknende type.

Kommunistenes prinsipielle syn har alltid vært at det er riktig å kjempe mot den daglige undertrykkinga som studentene utsettes for: eksamensterror, gjeldssla-veri, dyre husleier, mangel på daghem, undergraving av de demokratiske rettene og mye annet. Å gå mot denne kampen betyr at en blir en støttespiller for staten. Studentorganisasjonen «K»UL er et klart eksempel på det. «K»UL, som kaller seg sjøl en kommunistisk organisasjon, mener at studentenes kamp for dagskrava sine er reaksjonær, fordi studentene etter deres syn tilhører «mellomlaga» og slåss ut fra en «mellomlagsbevissthet». For ikke å komme i skade for å støtte «mellomlagsbevisstheten», reagerte f.eks. «K»UL på sosialskoleelevenes, sykepleierelevenes og flere andre elevgruppers kamp mot statens rasjonalisering av utdanninga deres gjennom st.meld. 13, ved å gi sin fulle støtte til DNA-regjeringas «progressive» nedbryting av de «laugsmessige» skillene. Og da studenter over hele landet aksjonerte mot rentehevinga på studielån vinteren 1978, feira «K»UL dagen ved å spre en oppsiktsvekkende løpeseddel der de stempla kampen som et uttrykk for «mellomlagas» reaksjonære «tørst etter gull»!

Vi kommunister føler heller ikke noe behov for å unnskylde vår støtte til studentenes dagskamp, f.eks. den økonomiske kampen, med at kampen egentlig dreier seg om noe helt annet, slik SV gjør i heftet «Interessekamp og utdanningspolitikk»: «Kampen for økonomiske kår er, på samme måte som velferdskampen, ingen kamp for *studentprivilegier*. Denne kampen er for sosialister i siste instans *en kamp for å sikre og utvide rammene for en sosialistisk og kritisk faglig og politisk praksis på lærestedene.*» Og videre: «Samtidig er det klart at studentenes kamp for bedre økonomiske kår ikke er noen «objektivt rettferdig kamp» eller av samme karakter som arbeiderklassens lønnskamp ...»

Vi kommunister mener derimot at studentenes kamp mot den daglige undertrykkinga som klassestaten utsetter dem for, *er rettferdig*, og vi støtter helhjerta opp under den, og har i svært mange tilfeller gått i spissen for den. Men samtidig har vi et videre siktemål enn *bare* å vinne hver enkelt kamp, mot graderte karakterer, mot udemokratiske valgordninger osv., sjøl om dette er viktig. For vi veit at

Under kapitalismen er alle seire midlertidige

Blir husleieøkning slått tilbake nå, så kommer et nytt forslag neste semester. Om et rasjonaliseringsframstøt ikke går igjennom, så dukker det raskt opp igjen i ny og kamuflert utgave. Slik er det hele tida under kapitalismen, både for studenter og arbeidsfolk. Staten og borgerskapet forsøker hele tida å undergrave det som er oppnådd gjennom kampen — og noen virkelig trygghet finnes ikke. Dette betyr ikke at det er håpløst å kjempe. Dersom vi *ikke* kjemper, legger vi oss fullstendig flate for undertrykkinga og lar staten skalte og valte med oss som den vil. Men det betyr at vi ikke skal ha noen illusjoner om at det finnes noen *varig* løsning på studentenes problemer under kapitalismen, og det betyr at vi må være forberedt på å forsvare hver eneste seier, stor eller liten, gjennom ny kamp. En *varig* løsning finnes bare under proletarietets diktatur, *etter* en sosialistisk revolusjon. Derfor må vi bruke de daglige kampene til å styrke oss og samle krefter foran den avgjørende kampen: kampen om statsmakta.

Når vi oppsummerer en kamp, kan vi derfor ikke bare spørre: Klarte vi å fjerne graderte karakterer? Greide vi å hindre husleieøkning? Vi må også spørre: Har antallet aktivister i studentkampen blitt større? Er fienden blitt mer avslørt? Har studentbevegelsen styrka seg, organisatorisk og politisk? Har den revolusjo-

nære politikken fått økt oppslutning blant studentene? Dersom vi kan svare ja på disse spørsmåla — så har vi ført en framgangsrik kamp, uansett om vi har fått igjennom krava som aksjonen stilte eller ikke. Dersom vi *ikke* kan svare ja på disse spørsmåla, så har vi hatt alvorlige feil i linja vår for kampen — uansett om krava er blitt fullt ut innfridd.

Skal vi kreve husleia på studentheimen i Stavanger ned til 50 kr.?

Et berømt sitat fra Mao Zedong lyder slik:

«Alt arbeid for å tjene massene må ta utgangspunkt i massenes behov og ikke i noe ønske fra en enkeltperson, hvor velmotivert det enn måtte være. Det er ofte slik at det objektivt i massene er til stede et behov for visse omdannelser, men uten at massene selv subjektivt er klar over denne nødvendigheten. De er ennå ikke innstilt på, de bestemmer seg ikke til en slik omdannelse, og i slike tilfelle må vi vente tålmodig. For først når flertallet av massene som resultat av vårt arbeid er blitt seg bevisst at det er nødvendig å foreta omdannelsene, og ønsker viljefast å gjennomføre dem, da først bør de gjennomføres. Dersom vi ikke går fram på denne måten, risikerer vi å løsrive oss fra massene.»

I dette sitatet understreker Mao at det er massene, ikke bare de mest aktive og bevisste, som må trekkes med i kampen. Uten en brei massebevegelse blir det ingen resultater, verken på kort eller lang sikt. Det er f.eks. et objektivt faktum at studentene blir undertrykt gjennom de graderte karakterene. Men dette objektive faktum er ikke nok for å få i gang en kamp — studentene må også *subjektivt oppleve* undertrykkelsen, de må *ønske* karakterene vekk og være innstilt på å *slåss* for å oppnå dette. Når vi stiller paroler for kampen, må vi derfor også ta utgangspunkt i studentenes *subjektive* forståelse. Det er f.eks. bedre å stille en mindre

vidtgående parole som mange studenter slutter opp om, enn en mer radikal parole som de ikke forstår, eller som de synes er totalt urealistisk. Om vi nå f.eks. stilte de i og for seg «riktige» og berettigete krava: 700 nye stillinger til Universitetet i Oslo og husleia på studentheimen i Stavanger ned til 50 kroner, så ville vi neppe oppnå annet enn å få studentene til å trekke oppgitt på skuldrene. Vi må være materialister og gjøre undersøkelser for å kunne stille paroler som virkelig beveger folk til handling.

Vi kommunistiske studenter må nok innrømme at vi ofte har vært eksperter på å lage lange smørbrøddlister av «riktige» og berettigete paroler, uten å bekymre oss altfor mye om det var disse sakene studentene var oppatt av akkurat nå. Sånne tendenser har særlig prega valgplattformene til «Progressiv Front», en interessekampfront for universitetsstudentene der kommunistene har dominert. Her trengs det nytenkning. Et eksempel som kan stimulere til diskusjon, er danninga av den studentpolitiske fronten «Ny Giv» på realfag i Bergen. Her har kommunistene på realfag gått sammen med mange partipolitisk uavhengige på en enkel plattform som omfatter slike saker som å styrke allmøtene, mot økt arbeids- og lesepress, staten må sikre Samskipnaden, grunnplanet må kontrollere virksomheten i NSU og studenttinget, stram økonomi må ikke ramme undervisning og ekskursjoner, økonomien må ikke hindre folk i å få høyere utdanning, det må stilles spørsmålstegn ved eksamen. Gjennom denne fronten er mange nye studenter blitt aktivisert, og fronten vant en brakseier i NSU- og studenttingsvalgene, bl.a. over studentvenstrelaget og sos.front (SVs front). Konkrete saker som plattformen ikke tar opp, skal diskuteres på allmøter og i basisgrupper som er danna.

«Ny Giv» har tydeligvis truffet realfagsstudentene i Bergen hjemme, og er derfor et bedre utgangspunkt for å utvikle studentkampen, aktivisere mange, gi dem

erfaringer og føre diskusjoner som gjør at de skjønner mer av det samfunnet de lever i enn en front med langt flere «riktige» og «framskredne» paroler. Det betyr ikke at andre steder skal forsøke å kopiere «Ny Giv», men at de bør sette i gang sjøl, snakke med studentene på sitt sted og finne fram til en plattform som treffer studentene på *deres* sted hjemme. I tillegg til saker av den typen «Ny Giv» har tatt opp, mener vi det er viktig å reise diskusjonen om det internasjonale solidaritetsarbeidets plass i studentpolitikken når plattformen skal utformes.

For virkelig demokrati i fronten

For at det virkelig skal være de vanlige deltakerne som bestemmer politikken i en aksjon, og for at de som leder aksjonen alltid skal vite at de handler i samsvar med grunnplanets ønsker, er det nødvendig med et *omfattende demokrati* blant dem som deltar. De må organisere seg slik at viktige beslutninger kan tas etter grundige diskusjoner, der alle får sagt sin mening. En kamp mot statens utdanningspolitikk er en kamp mot en stor og mektig fiende. I en slik kamp er enheten uvurderlig — og enhet sikres gjennom virkelig demokrati. Aksjonen må også organiseres godt på andre måter: flest mulig må trekkes med i aktivt arbeid. Fra studentkampen har vi mange erfaringer for hvor viktig dette er. En grunn til at flere av studentenes husleiestreiker har lidd nederlag, er at det å la være å innbetale husleie i seg sjøl er en passiv kampform, og ledelsen for streiken har ikke lagt stor nok vekt på å organisere streiken godt og aktivisere deltakerne. Allmøter er f.eks. ikke nok, det må opprettes et system med «gangkontakter» som gjør det mulig for streikekomiteen å vite hva som rører seg, og som innebærer en form for fast organisering av streiken. Et bra tiltak er den såkalte «streikekroa» som har fungert på en av

studentbyene i Bergen: kvelder der de streikende kommer sammen til sosialt samvær, kultur, dans, og appeller og informasjon om streiken.

Et godt eksempel på hvordan en aksjon forberedes og gjennomføres på en måte som sikrer både demokratiet og aktiviserer deltakerne, er lesesals- og undervisningsstreiken mot stortingsmelding 17 i Bergen høsten 1974. Streiken fikk over 90 prosent oppslutning, og ble planlagt i god tid. Studenttillitsmenn og instituttaktivister ble trukket med på alle stadier i forberedelsene. Plattform og krav ble diskutert på en massekonferanse der over 800 studenter deltok. Videre ble det holdt stands over hele universitetet, og de studentpolitiske avisene ble brukt til å informere om krav og aksjoner. På selve streikedagen ble studentene aktivisert til å spre over 15 000 løpesedler over hele byen, det ble holdt lokale streikemøter, stands på byen og demonstrasjonstog med 1100 deltakere. Videre ble en god del studenter mobilisert til streikestøttearbeid for heis- og telefonsentralmontørene (heismontørene sendte støtteresolusjon til studentenes streik), og om kvelden var det Vømmøl-konsert!

Når mange trekkes med i aktivt arbeid, utdannes de, både politisk og organisatorisk, til aktivister som senere kan spille en ledende rolle i liknende kamper. At mange jobber aktivt, bidrar også til å sveise deltakerne sammen — det betyr at mange flere bruker sine erfaringer og ressurser til å føre kampen fram mot seier, og det betyr at mange lærer mer. Å monopolisere drifta av aksjonen er en av de farligste feila en aksjonsledelse kan gjøre.

Foren alle krefter som lar seg forene:

«Et veldisiplinert parti, væpnet med marxismen-leninismens teori, som nytter sjølkritikkens metode og er bundet sammen med folkets masser; en hær som le-

des av dette partiet; en enhetsfront av alle revolusjonære klasser og lag — det er de tre viktigste våpnene vi har brukt til å slå fienden med,» sier Mao Zedong. Å bygge enhetsfronten er altså en strategisk oppgave, det er *en* måte å forberede revolusjonen på. Når vi arbeider for å forene flest mulig studenter og ansatte mot statens utdanningspolitikk i dag, må vi også se det i dette lyset.

Det finnes imidlertid ulike typer allianser — det finnes *strategiske* om *taktiske* allianser. Strategiske allianser er allianser med dem som vi også kommer til å stå på samme side som i kampen for revolusjonen. Det betyr ikke at de nødvendigvis oppfatter seg som revolusjonære i dag, men det betyr at de står i en klassemessig stilling som medfører at de har objektiv interesse av revolusjon og sosialisme. AKP(m-l)s prinsippprogram definerer den strategiske enhetsfronten slik (1976, s. 66): «Proletariatet ... må stø seg på sine viktigste allierte, halvproletariatet, småbøndene og dei fiskarane som kan samanliknast med småbøndene. Det må og alliera seg med store deler av ungdomen under utdanning og dei lågare delane av dei funksjonærane som høyrer til småborgarskapet og progressive intellektuelle. Det er desse vi meiner med *folket*.»

Flertallet av studentene står i en slik klassemessig stilling at de har objektiv interesse av sosialismen. Derfor er det en viktig oppgave allerede i dag å forene seg med dem på flest mulig områder, og knytte dem nærmere til arbeiderklassen — uansett om de har et revolusjonært politisk syn eller ikke. Et slikt enhetsarbeid tjener både dagskampen og kampen for sosialismen.

Taktiske allianser er allianser med folk som vi ikke kan regne med vil stå på samme side som oss i kampen for sosialismen, men som vi kan forene oss med i en bestemt sak. Eksempel: Under lånekasseaksjonen i 1970 var formannen i NSU medlem av Den Konservative Studentforening. Men han var enig i de krava lå-

nekasseaksjonen stilte, og dermed gikk det an å alliere seg med ham i denne konkrete saka. En slik allianse styrker kampen mot hovedfienden og er dermed i studentflertallets interesse.

Bare massemobilisering kan sikre seier!

Vi må ikke undervurdere betydninga av taktiske allianser, men vi må heller ikke overvurdere dem. Taktiske allianser er viktige fordi de bidrar til å isolere hovedfienden, og øker frontens krefter. Men hovedgrunnen til at taktiske allianser er viktige, er at de gir grunnlag for breiere massemobilisering. Det er bare gjennom massekamp at vi kan slå statens angrep tilbake — ikke gjennom topp-plansfronter aleine, om aldri så «breie». Taktiske allianser skal tjene som et middel til å øke massemobiliseringa. En NSU-formann som er for bra stipendkrav, eller en rektor som er mot disiplinærloven har innflytelse over andre folk enn dem de revolusjonære har innflytelse over, og når NSU-formannen eller rektoren går med i fronten, er det mulig å trekke mange andre med. Glemmer vi hva som er hovedmålet med en slik allianse, får den relativt liten betydning. Et eksempel på det siste: Høsten 1977 tok NSU i Oslo initiativet til en allianse mot disiplinærloven mellom alle de politiske studentorganisasjonene bortsett fra DKSF og «K»UL. Alliansen sto på et bra politisk grunnlag og kunne blitt et godt utgangspunkt for å mobilisere svært mange studenter mot disiplinærloven. Men i alt oppstyret omkring topp-plansforhandlinger etc. ble massemobiliseringa praktisk talt glemt, og fronten ble aldri noe mer enn en byråkratisk toppfront. Men en byråkratisk toppfront kan ikke slå tilbake disiplinærloven, det kan bare studentmassene.

Ikke slå i alle retninger!

Vi må forene alle krefter som lar seg forene, vi må konsentrere slaget mot hovedfienden og ikke slå i alle retninger. «... vi må ikke slå i alle retninger. Det er ikke ønskelig å slå i alle retninger og skape spenning over hele landet. Vi må absolutt ikke skaffe oss mange fiender, vi må gjøre innrømmelser og minske spenningen litt i noen kretser og konsentrere angrepet vårt i en retning,» sier en erfaren leder av massekamp, Mao Zedong. Et eksempel på en studentkamp, der kommunistene som leda den klarte å forene alle krefter som lar seg forene, skille mellom små og store fiender, konsentrere angrepet i en retning og inngå nødvendige overenskomster, er kampen mot lukking på psykologi i Oslo i 1969. Det er mye å lære av dette eksemplet, derfor skal det refereres noenlunde utførlig:

I 1969 stilte flertallet av lærerne ved instituttet krav om at instituttet måtte lukkes, fordi arbeidssituasjonen deres ble uholdbar med så mange studenter. Samtidig krevde de 14 nye stillinger, for å dekke undervisnings- og forskningsbehov. Reaksjonen blant studentene mot lukningsforslaget var spontan, og det var stor bitterhet mot lærerne. Men hadde det vært riktig å gjøre *lærerne* til hovedfienden i kampen mot lukkinga, sjøl om det var de som hadde fremma forslaget? Nei, det ville vært å rette slaget feil vei. Det var *staten* som hadde skapt den situasjonen som lærerne nå ville løse på studentenes bekostning, ved å lukke instituttet. Studentene måtte vise at studenter og lærere hadde felles interesser i å slåss for bedre arbeidsforhold — mot staten. Derfor støtta de lærernes krav om 14 nye stillinger, samtidig som de gikk *mot* lukking, og de la fram mye materiale som viste at det fantes et stort, udekt behov for psykologisk hjelp i samfunnet, og at det derfor ville være feilaktig å innskrenke utdanninga av flere psykologer. Ved å legge opp ei slik linje vant de etterhvert over flere og flere lærere, og instituttrådet fatta gjen-

tatte vedtak *mot* lukking.

Kampen var imidlertid ikke slutt med det. De ivrigste lukkingstilhengerne blant lærerne, deriblant instituttbestyreren, ignorerte instituttrådets vedtak og stemte *for* lukking i høyere organer (fakultetsråd etc.). Lukking av psykologi ble vedtatt *mot* instituttets eget ønske. Denne udemokratiske behandlinga økte imidlertid bare studentenes raseri, og motstanden vokste. Da kollegiet (universitetets høyeste organ) skulle behandle saka, ble det arrangert en svær demonstrasjon, og kollegiesalen ble okkupert. Flere lærere deltok i okkupasjonen. Etter dette skifta instituttbestyreren taktikk. Han skjønte at den harde linja han hittil hadde stått på, ikke førte fram. Derfor la han seg på linja med at lukking måtte vedtas av instituttet sjøl, etter diskusjon. Da departementet og kollegiet hadde tillyst et åpent møte for å diskutere problemene på psykologi, erklærte instituttbestyreren at han ville boikotte møtet.

Hva slags holdning skulle studentene ta til dette? Det var åpenbart at instituttbestyrerens målsetting fortsatt var å få gjennomført lukking — han ville bare prøve på en ny måte. Skulle kommunistene ha sagt: Han farer bare med lureri, hold dere på en armlengdes avstand, ikke noe samarbeid med lukkingstilhengere? Nei, det ville ikke tjent kampen. I stedet ble det inngått en taktisk allianse på kravet om demokratisk behandling: Instituttet skulle sjøl avgjøre, kollegium og departement skulle ikke blande seg inn. Dette var i seg sjøl et viktig demokratisk krav og tjente dessuten motstanden mot lukking: Det var lukkingsmotstanderne som hadde argumentene på sin side og ville tjene på en demokratisk diskusjon. Resultatet var at et samlet institutt, med studenter og lærere, gjennomførte en stor demonstrasjon og marsjerte ut fra det tillyste åpne møtet i protest, med instituttbestyreren i spissen. Uten hans deltakelse ville bare et fåtall av lærerne hatt mot

til å være med på en slik demonstrasjon.

Kommunistene på psykologi i Oslo, som leda denne kampen, viste evne til å peke ut hovedmotstanderen, og de viste evne til å inngå taktiske allianser med åpenbare fiender når det tjente kampen. De analyserte vitenskapelig og objektivt, og lot seg ikke lede av bitre følelser mot reaksjonære lærere. På den måten klarte de å skape en brei massebevegelse og lede kampen fram til seier.

Enhet og kamp i fronten

En virkelig enhetsfront vil bestå av mange forskjellige politiske krefter. Derfor er det nødvendig å samarbeide bra med folk som er uenige med oss i mange ting, føre demokratiske diskusjoner med dem, respektere frontens grunnlag og inngåtte avtaler. Vårt mål er å styrke og utvide enheten, ikke splitte den. Samtidig må hver politisk gruppering få beholde sin uavhengighet innafor fronten — stå fritt til å propagandere sine prinsipielle standpunkter og legge fram sitt syn på hvordan kampen skal føres. Under aksjonene mot rentehevinga vinteren 1978 prøvde enkelte SV-ere på Historisk Institutt i Oslo å forby NKS å sette opp veggaviser om Sovjets rolle i Eritrea og med spørsmål om SVs syn på dette, på grunn av at SV og NKS samarbeida i renteaksjonen. Slike forsøk på knebling må vi sjølsagt ikke godta. Sjøl om vi inngår i taktiske allianser i enkeltsaker med ulike grupper og personer, så må vi aldri nedlegge den *ideologiske* kampen for kommunisme og revolusjon, mot revisjonisme, opportuniste og reaksjon. Eksempel: Vi bør absolutt gå inn for enhet med SV-ledelsen på lærestedene mot de økonomiske angrepa regjeringa retter mot studentene. Men samtidig må vi kritisere SV-ledelsens teori om at studentenes økonomiske kamp ikke er rettferdig hvis den ikke føres med sikte på å skaffe studentene alburom til

å sitte med nesa begravd i bind på bind med tysk kvasimarxisme. En slik teori bærer kimen i seg til en virkelig sekterisk frontpolitikk, der bare de som kaller seg sosialister kan delta i den rettferdige kampen, derfor er det viktig å kritisere den.

Innafor fronten vil det også være kamp og diskusjon om hvordan vi skal vinne fram med krava våre: Skal vi først og fremst satse på å overbevise departementet gjennom mange og lange skriv eller skal vi først og fremst satse på å mobilisere mange studenter til streiker og demonstrasjoner? Høyrekreftene i fronten vil forsøke å innskrenke kampen, og hindre at bevegelsen utvikler seg for langt. Blir de redde nok, vil de prøve å splitte fronten og isolere de revolusjonære kreftene. Slike angrep må vi slå tilbake, for angrep som ikke blir besvart vil oppmuntre til nye angrep, til splittelsesvirksomhet som skader studentkampen. Men vi må ikke komme med uprovoserte eller overdrevne angrep på de andre grupperingene i fronten — vi må forsvare, og sjøl holde oss til frontens grunnlag.

Også i kampen innafor fronten må vi arbeide etter prinsippet om massemobilisering. Alle viktige strids-spørsmål bør legges fram til åpen diskusjon blant del-takerne. Er vår linje riktig, så vil den vinne oppslutning gjennom debatt og argumenter. Er vår linje feil-aktig, så er det bra at den blir tilbakevist og korrigert. I alle tilfeller vil studentkampen tjene på en mest mulig fri og åpen diskusjon. En slik diskusjon er også det beste midlet til å bevare enheten i fronten: ønsker høyrekreftene å splitte ut, så er det bare en brei opinion mot slik splittelsesvirksomhet som kan hindre dem i det.

Diskusjonsspørsmål:

1) Hvilke metoder må vi bruke for å trekke mange studenter med i utforminga av det politiske grunnlaget for en kampsak eller en front? Diskuter ulike typer undersøkelsesmetoder: undersøkelsesmøter, enquirer osv. Diskuter også hvordan demokratiet i fronten eller aksjonen kan ivaretas under marsjen.

2) Kan dere på deres sted lære noe av eksemplet «Ny Giv» på realfag i Bergen?

3) Diskuter hvilke allianser som er mulig å skape på deres institutt/skole i en kampsak som er viktig for dere. Vurder også mulighetene for allianser med lærerne.

Fagkritikk

Hvorfor ser vi kommunister på fagkritikk/vitenskapelig arbeid som et viktig kampfelt? Vi gjør det av tre grunner:

— Fordi vi er for virkelig kunnskap, for sannhet og vitenskapelig framskritt. Proletariatet som klasse har interesse av å finne ut sannheten om samfunnets og naturens utviklingslover, for bare ved å arbeide i tråd med virkelig vitenskapelige lovmessigheter kan proletariatet styrte borgerskapet, ta statsmakta, bygge sosialismen og det kommunistiske samfunnet.

— Fordi vi er mot borgerlig ideologi og borgerlig propaganda. Borgerskapet, som har makta over utdanninga, er slett ikke ubetinga for sannhet. De er for virkelig kunnskap når den tjener deres interesser, men mot slik kunnskap som avslører dem som undertrykkere og som lærer oss at deres herredømme ikke skal vare evig. Borgerskapet prøver å undertrykke vitenskap som truer deres makt og profitt, og sprer, under etiketten vitenskap, løgner som skal befeste deres maktstilling.

— Fordi fagkritikk er en viktig vei til revolusjonering av studentene. Fag er noe alle studenter er opptatt av og gjerne diskuterer. Gjennom å drive fagkritikk kan vi få mange studenter i tale som i første omgang ikke er så interesserte i andre politiske saker. Fagkritikken åpner for allsidige politiske avsløringer som også kan lede til aksjoner og massekamp.

Virkelig vitenskap tjener proletariatet — i dag og under sosialismen

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på at vitenskapelige arbeider, både utført av kommunister, andre progressive og av hederlige borgerlige forskere har betydning for den politiske kampen i dag:

— Forskninga omkring borgerskapets rolle før og under siste verdenskrig, utført av historikerne Terje Valen og Ottar Strømme, gir viktige politiske lærdommer også for framtida: At borgerskapet, når den nasjonale sjølråderetten blir trua eller trampa på, først og fremst tenker på å redde profitten og er villig til å inngå et mer eller mindre åpent samarbeid med en okkupant for å oppnå dette. Vi kan ikke stole på borgerskapet når det gjelder å forsvare den nasjonale sjølråderetten, det er proletariatet som må påta seg oppgaven med å gå i spissen for denne kampen. Stalins ord om at det i vår epoke er proletariatet som må løfte nasjonens fane, er blitt konkret underbygd med historiske fakta om det norske borgerskapets svik under den tyske okkupasjonen av Norge.

— Forskning omkring trygdeforbruk her i landet, utført bl.a. av Jon Eivind Kolberg i boka «Trygde-Norge», har bidratt til å slå beina under den reaksjonære trygdehelsen som ble kjørt fram av Anders Langes parti, men også av DNA, for å spre et røykteppe over forsøkene på å rasjonalisere og skjære ned på utgiftene til helse- og sosialvesenet. Denne forskninga viser klart at de store trygdeutgiftene ikke skyldes folks umoral og dovenskap, men de store sosiale problemene som det monopolkapitalistiske samfunnet skaper, som f.eks. kronisk massearbeidsløshet. Denne forskninga bidrar til å avsløre det kapitalistiske samfunnet, og tjener derfor til å gjøre folk mer politisk bevisste.

— Forskning omkring såkalt sikring av lovbytere —dvs. en reaksjonsform som innebærer at en kan gi folk straff på helt ubestemt tid dersom retten (vanligvis rettspsykiaterne) finner ut at lovbyteren har «varig svekkete og/eller mangelfullt utviklete sjelsevner», og det er fare for gjentakelse av straffbare handlinger, er foretatt av bl.a. psykiaterne Dalgard og Stang. Denne forskninga viser at de forutsigelsene rettspsykiaterne kommer med, har liten treffsikkerhet. Særlig er det vanskelig å forutsi noe om gjentakelse av alvorlige forbrytelser. Slik forskning bidrar til å rive grunnen vekk under reaksjonsformen sikring, og gir viktige argumenter til dem som kjemper for å få vekk denne fæle utveksten i straffesystemet.

— Forskning omkring yrkesskader og arbeidsmiljø, presentert f.eks. gjennom bøker som «Kamp mot helsefarlig arbeid» av legene Husum og Wergeland, tjener direkte kampen mot den kapitalistiske utbyttinga og nedbrytinga av arbeidernes helse.

Mange flere eksempler kunne nevnes. Men dette skulle være nok til å vise at vitenskap og forskning har stor betydning for den politiske kampen i dag, og at kommunister og progressive derfor må ta fag og forskning alvorlig. Eksemplene viser også at nyttig og verdifull vitenskap blir produsert av mange som står fjernt fra den kommunistiske bevegelsen. Det betyr at vi må være flinke til å lære av andre, og at vi må forene oss med alle som gjør hederlige og oppriktige forsøk på å finne fram til sann kunnskap, uansett om de har helt andre politiske synspunkter enn oss.

Under sosialismen vil også vitenskapen ha stor betydning for å styrke og konsolidere proletariatets makt, utvikle den sosialistiske økonomien og legge grunnlaget for det klasseløse, kommunistiske samfunnet. Det klasseløse, kommunistiske samfunnet kan ikke oppstå før produktivkreftene har nådd et så høyt utviklingsnivå at det er mulig å sette prinsippet: Fra

enhver etter evne — til enhver etter behov, ut i livet. I utviklinga av produktivkreftene spiller vitenskapen en viktig rolle, og det vitenskapelige arbeidet er derfor et ledd i kampen for det klasseløse samfunnet. Spørsmålet om å tjene folket, bedre folkets levestandard og velferd står sjølsagt sentralt under proletarietets diktatur, og her kan vitenskapen, f.eks. medisin, landbruksvitenskap og annen naturvitenskap spille en viktig rolle. Ei sosialistisk regjering som forsømmer disse oppgavene vil ikke ha oppslutning fra folket særlig lenge, og fortjener det ikke heller.

Under sosialismen vil vi trenge en hær av revolusjonære intellektuelle som kan bruke sin vitenskap i folkets tjeneste. Også i dag trenger vi en slik hær, som med arbeidet sitt kan bidra til å styrke proletarietets klassekamp mot borgerskapet. Ett av måla med fagkritikk/vitenskapelig arbeid er å skape en slik hær. Derfor mener vi at kommunistiske og progressive studenter skal ta faget sitt alvorlig, lære seg det som er å lære og arbeide for å bli dyktige intellektuelle.

Kamp mot borgerlig propaganda i faga!

Vi har sagt at også hederlige borgerlige forskere kan produsere vitenskap som tjener proletarietets klassekamp, og slik forskning må vi ønske velkommen, og bruke. Betyr det at vi skal ta alt som borgerlige forskere kommer fram til og presenterer som vitenskap for god fisk? Sjølsagt ikke. Borgerskapet har hatt en historisk progressiv funksjon også i utviklinga av vitenskapen. Men i dag forsøker borgerskapet å skjule eller forvrengte den kunnskapen som ikke tjener deres interesser. Eksempler: Rapporten om den kreftframkallende produksjonen på Falconbridge ble forsøkt hemmeligholdt. Jernverksprosjektet i Mo i Rana, som skulle studere problemene til såkalt delvis arbeidsføre ved

Norsk Jernverk, ble stoppa da forskerne la fram opplysninger om arbeidsforholda ved Jernverket som var svært ubehagelige for staten. En kriminologistudent som ville gjøre en undersøkelse av politivold mot uteliggere i Oslo, ble nekta tillatelse av Oslo kommune.

Borgerskapet sprer også, under etiketten vitenskap, aktivt løgner som skal befeste deres maktstilling. Hvordan et helt forfalska verdensbilde blir innpoda i ungene på grunnskolen, viser bl.a. disse eksemplene fra en normert prøve i samfunnsfag for sjette klasse, hvor elevene skulle besvare bl.a. følgende spørsmål: «I Afrika er det flere utviklingsland. Hvilken av disse fire måtene er sannsynligvis den beste hjelpen til *varig* forbedring av forholdene i disse landene? A. Støtte utviklingen av apartheid. B. Sendt mat og medisiner. C. Gi folk mer opplysning og utdanning. D. Sendt traktorer og fiskeskøyter.» Annet eksempel fra samme prøve: «USA er det rikeste land i verden. Hva betyr sannsynligvis *mest* for landets velstand av dette: A. USA har den største kjøttproduksjon i verden. B. USA har den største industri i verden. C. USA er det folkerikeste land i verden. D. USA har det mest utbygde trafikknnett i verden.» Som vi ser eksisterer ikke imperialistisk utbytting for dem som lager normerte prøver i samfunnsfag for sjette klasse. Elevens oppgave består ikke i å finne det sanne svaret, men i å velge den tilslørende løgna som oppgaveforfatterne foretrekker.

Å avsløre og kritisere det som er borgerlig ideologi, løgn og tilsøring i faga er en viktig del av den teoretiske og ideologiske kampen mot borgerskapet. De marxistiske klassikerne la stor vekt på dette. Lenin skrev bl.a. det filosofiske verket «Materialisme og empiriokritisme» som en polemikk mot vitenskapssynet til Ernst Mach og hans russiske drabanter, og for å forsvare den dialektiske materialismen mot idealistisk forvrengning. For Lenin var slikt arbeid slett ingen luksus, men en helt nødvendig del av klassekampen. Det

må det også være for oss. Vi må både kjempe mot borgerlig vitenskapsteori, for den dialektiske materialismen, og avsløre den borgerlige «vitenskapens» løgner i konkrete saker.

Fagkritikk — en viktig vei til revolusjonering av studentene!

Det er lett å finne eksempler på hvordan vi gjennom fagkritikken kan få mange studenter i tale, åpne for allsidige politiske avsløringer og masseaksjoner:

— Med utgangspunkt i diskusjoner om undertrykkinga i psykiatrien kan det mobiliseres til støtteaksjoner i slike saker som saka til de legene som gikk offentlig ut med sannheten om det såkalte «psykiatriske spesialsykehuset» Reitgjerdet, og dermed ble trua med tap av legelisensen. Ei slik sak kan bety mye, ikke bare for å lære studentene noe om undertrykkinga på institusjonene, men også for å utvikle studentenes bevissthet når det gjelder slike saker som yrkesforbud, statens karakter osv.

— På medisin i Oslo har det pågått en ivrig veggavisdebatt mellom NKS og SV om regjeringas forslag til beordringslov for leger.

Denne veggavisdebatten vakte stor interesse fordi den direkte angikk framtida til studentene, og fordi studentene er interessert i helsepolitikk. Ved å vise hvordan staten, under dekke av å skulle fremme utkantbefolkningas interesser, fremmer en plan for rasjonalisering og stillingsstopp på sjukehusene som vil ramme helsetilbudet både i sentrum og utkant, kan en vise studentene konkret hvilke interesser staten tjener. Slike diskusjoner kunne også danne utgangspunkt for støtteaksjoner til de legene som trua med å aksjonere mot lova.

Innafor alle fag finnes det muligheter av denne typen: Biologi gir et godt utgangspunkt for diskusjoner

og aksjoner rundt kapitalismens rovdrift på natur og ressurser. Sosialantropologi åpner for diskusjoner om imperialismens og kolonialismens undertrykking av folkene i den tredje verden, for aksjoner og solidaritetsarbeid for frigjøringsbevegelsene. Det finnes også eksempler på at studenter har satt i gang praktiske tiltak for å bruke faget sitt direkte i undertrykte gruppers tjeneste. Fra jus i Oslo har vi eksempler som Jusbuss og Juridisk rådgivning for kvinner. Både gjennom kontakten med klientene og gjennom kampen for å sikre slike tiltak økonomisk støtte til fortsatt eksistens lærer studentene mye om hvordan dette samfunnet fungerer.

Fagkritikk er derfor ikke bare noe som foregår i stille, avsondra ro i seminarrommene. Fagkritikk kan også bli utgangspunktet for aktiv samfunnsinteresse, for aksjoner og massekamp.

Fagkritikk åpner også for å skolere studentene i marxismen, i den dialektiske materialismen. Mange studenter som kanskje ikke ville bli interesserte i marxismen på annen måte, blir interessert dersom de ser at denne teorien kan hjelpe dem til å forstå og bruke faget sitt bedre. Eksempler: På NKS' sommerleire i 1978 ble det holdt et seminar om lærerrollen, som bl.a. tok opp spørsmålet om en dialektisk og materialistisk tilnærming til disiplinproblemer i skolen. Med utgangspunkt i dette seminaret ble det holdt åpne møter om temaet på en del lærerskoler, møter som fanga interessen til en masse studenter som *ikke* ville kommet bare for å høre noen snakke om den dialektiske materialismen, men som gjerne ville diskutere disiplinproblemer. Annet eksempel: Debatten om atferdsterapi og dialektisk materialisme, som er ført både i studentersamfunnene og i forskjellige studentblader, har brei interesse fordi den angår faget og den praktiske virksomheten til mange studentgrupper.

Hvordan skal vi drive det fagkritiske arbeidet?

I begrunnelsen for hvorfor det er viktig å drive fagkritisk arbeid har vi også kommet fram med en god del eksempler på *hvordan* dette arbeidet kan drives, og hva slags saker som kan tas opp. Likevel skal vi komme med en del flere ideer og eksempler. Men først litt om de almene prinsippene for arbeidet:

- Vi ønsker å gjøre fagkritikken til en *brei massebevegelse*, ikke til en eksklusiv virksomhet for toppskolerte eksperter. Det betyr at vi må arbeide etter masselinjas prinsipper i fagkritikken som i alt annet arbeid: Vi å ta utgangspunkt i saker som interesserer studentene, vi må drive arbeidet på mange forskjellige nivåer, og vi må legge stor vekt på arbeidsformer som kan trekke mange med: f.eks. diskusjoner i klassen, på seminaret, på kollokviet.

- Vi må arbeide etter prinsippet om å la hundre blomster blomstre og hundre tankeretninger strides. Dette er et prinsipp fordi ingen har monopol på sannheten. Bare ved at ideer og synspunkter kommer fram kan virkeligheten bli allsidig og rikt gjenspeilt, og bare ved at mange ulike meninger blir brynt mot hverandre kan de riktige ideene og den sanne kunnskapen utkrystalliseres og slagget forkastes. Derfor er vi for en fri og åpen faglig debatt.

- Vi må skolere oss i den dialektiske materialismen og ta den som utgangspunkt og rettesnor. Vi må sette oss inn i de marxistiske klassikernes filosofiske skrifter, og prøvde å anvende dem konkret på faget vårt. Særlig Mao Zedong er viktig, fordi han har gitt den beste og mest fyllestgjørende framstillinga av dialektikken hitil. Men samtidig må vi også studere *virkeligheten*. Den dialektiske materialismen lærer oss at all kunnskap kommer fra praksis. Når vi f.eks. skal forsøke å utvikle ei kommunistisk linje for arbeid i skolen, så

må vi sette oss inn i dialektikkens lover om enhet og kamp mellom de to sidene i en motsigelse, og forsøke å anvende dette på forholdet mellom elev og lærer. Men samtidig må vi også studere virkeligheten i skolen! Hvordan oppfører elevene seg, hvilke problemer har de, hvilke problemer har læreren, hva er de materielle rammene osv. Vi må verken være dogmatikere, som tror at alle problemer er løst dersom en har et alment teoretisk skjema, eller empirister, som tror det klarer seg å hope opp en masse løsevegne fakta.

Hvor og hvordan kan så det fagkritiske arbeidet drives?

— Fagkritisk arbeid kan drives gjennom fronter og allerede eksisterende studentorganisasjoner. Av og til kan det være lurt å danne fronter som har som eneste formål å drive fagkritikk. Høsten -78 danna f.eks. noen medisinerstudenter i Oslo gruppa «Medisinsk fagkritikk -78», og tok opp emner som psykiatri, helsetjenesten i Kina og krisa i primærhelsetjenesten på store debattmøter. I Sverige finnes det en organisasjon som heter «Arkiv för folkets historia», som er en front som har eksistert i mange år, og har til formål å få fram og publisere forskning som angår folkets rolle i historia. Men en kan også drive fagkritikk innafor fronter som har et videre formål. LNL-laget på Sagene lærerskole i Oslo arrangerte f.eks. ei fagkritisk seminarrekke om skoleproblemer. Historiestudentenes forening i Oslo, Clio, har hatt store debattmøter som f.eks. borgerskapets rolle under den tyske okkupasjonen.

— Fagkritikk kan drives gjennom prosjekter av typen Jusbuss og Jurdisisk rådgivning for kvinner, eller, som ei gruppe medisinerstudenter i Tromsø: gjennom å opprette ei gruppe som driver seksualopplysning for ungdom.

— Fagkritikk kan drives direkte med utgangspunkt i pensum. På sosiologi i Oslo arrangerte noen studenter et alternativt grunnfagsseminar, der de gjennom-

gikk pensum med et fagkritisk perspektiv, og der hovedfagsstudenter holdt innledninger.

— Fagkritikken kan bringes inn i den vanlige klasseroms- og seminarundervisninga, ved at det tas initiativ til diskusjoner, der andre synspunkter enn de som står i pensum eller kommer fra læreren, kommer fram. Dette er kanskje den aller viktigste formen, fordi det er på denne måten en har mulighet til å nå flest. Her er det viktig å ikke føle seg altfor knuga av lærens og pensumbøkenes autoritet, og heller ikke tro at en må kunne eller skjønne alt for å opponere. For å komme i gang kan det være lurt at noen forbereder seg sammen til å ta opp et spesielt tema i en time.

— Fagkritikk kan drives ved at en utnytter de mulighetene studiet eller skolen byr på i form av sjølvalgte oppgaver (mellomfagsoppgaver og hovedoppgaver) og prosjektarbeid. Dette gjøres i en viss utstrekning allerede. Ottar Strømmes og Terje Valens arbeider om krigen i Norge var opprinnelig hovedoppgaver i historie. Innafor samfunnsvitenskapelige fag er det skrevet magistergradsavhandlinger, hovedfags- og mellomfagsoppgaver om en rekke politisk viktige emner: Om arbeidsløshet blant ungdom, om hvordan borgerskapets kvinnesyn ble brukt konkret for å splitte kvinner og menn og kvinner og kvinner på Våler Skurlag, om politiopprustning og politivold, om innvandringsstoppens rasistiske diskriminering av folk fra den 3. verden, osv., osv. En mer bevisst bruk av disse mulighetene kunne bringe fram et hav av nyttig kunnskap. Samtidig er det viktig at det som lages blir kjent og brukt, og ikke støver ned i arkiver og biblioteker. For å oppnå det kan en bruke forskjellige metoder: Jobbe for å få det beste ut i bokform, lage sammendrag i artikkelform og publisere, lage «fagkritiske» kataloger for hvert enkelt fag som ga opplysninger om hva som var gjort og hvor en kunne få tak i det. Her trengs flere ideer!

— Fagkritikk kan drives ved at en bruker studentblader og studenttidsskrifter og andre fagtidsskrifter. Debatten om atferdsterapi er f.eks. blitt ført både i psykologistudentenes tidsskrift «Impuls», i «Materia-listen» og i «Hva Må Gjøres». Diskusjonen om hva vi skal gjøre med disiplinproblemer er tatt opp i LNLs blad «Lærerstudenten».

— Fagkritikk kan drives ved at en sprer alternativ litteratur, f.eks. ved å arrangere bokdisk utofor forelesninger og seminarer der en selger bøker med tilknytning til det emnet forelesninga/seminaret tar opp.

Det finnes sikkert også mange andre måter å drive fagkritikk på. I tillegg er det viktig å se at det å forsvare retten til å drive fagkritikk, å slåss for læreres og studenter rett til å hevde synspunkter og drive forskningsarbeid som truer borgerskapets interesser er en sentral del av kampen for de *demokratiske rettighetene* på lærestedene. Vi må slåss for å få «politisk farlige» bøker inn i pensum, vi må slåss mot politisk sensur av eksamensoppgaver, hovedoppgaver osv. med et «farlig» politisk innhold. Vi må kjempe mot yrkesforbud mot lærere som driver politisk «farlig» undervisning og forskning. Vi må slåss for forskningsmidler til kritisk forskning — mot Pentagon-forskning og oppdragsforskning for monopolkapitalen.

Diskusjonsspørsmål:

1) Hva er de viktigste reaksjonære teoriene som blir propagandert i faget deres? Hvordan skal de tilbakevises på en vitenskapelig måte? Lag en skoleringsplan.

2) Hvilke muligheter byr studieretninga, skolen deres på til å drive fagkritisk virksomhet (prosjektoppgaver, andre oppgaver, frie seminarer etc.)? Lag en plan for hvordan disse mulighetene kan brukes.

3) Hvilke faglige spørsmål er studentene på deres lærested/institutt spesielt opptatt av? Hvordan drive i gang en politisk/faglig diskusjon om disse spørsmåla?

Kampen for de demo- kratiske rettighetene

Hvorfor får ikke studenter som støtter det palestinske folkets kamp lov til å ha stand på Menighetsfakultetet? Hvorfor nektes studentene på mange skoler å henge opp veggviser med politisk innhold? Hvorfor blir studenterepresentanten i samskipnadens styre i Tromsø suspendert når han forteller studiekameratene sine at samskipnaden planlegger kraftige prisøkninger? Hvorfor får ikke medisinerstudenter i Bergen selge «Klassekampen» i kantina på Haukeland sykehus? Hvorfor blir motinnlegg nekta tatt inn i meldingsbladet til de ansatte ved Oslo universitet når bladet angriper en anti-israelsk demonstrasjon på det groveste? Hvorfor får tillitsvalgte i NTL-foreninga ved Universitetet i Oslo sparken når de går i spissen for streiker og aksjoner mot staten? Hvorfor får organisasjonen «La Israel leve» låne universitetets aula for å hylle sioniststaten, mens «Enhetsaksjonen for 10. desember» ikke

får låne samme lokale for å hylle PLO? Svaret er enkelt: Fordi det ikke er demokrati i Norge. I Norge hersker borgerskapets diktatur, og derfor er de demokratiske rettighetene som finnes, innskrenka på alle kanter. Virkelig demokrati kan det arbeidende folket bare vinne gjennom en revolusjon som gjør slutt på hele kapitalismen og med den det borgerlige «demokratiet». Bare proletariatets diktatur vil være virkelig demokrati for det arbeidende folket.

Likevel er det viktig å slåss for å forsvare og om mulig utvide de demokratiske rettighetene som tross alt finnes — fordi disse rettene er til fordel for det arbeidende folket. De gjør det lettere for arbeiderklassen å organisere seg og samle krefter til den revolusjonære kampen om statsmakta. Også for oss studenter er det viktig å kjempe mot overgrep av den typen som blir nevnt i innledningen til dette avsnittet, og mot andre angrep på de demokratiske rettighetene. I de siste åra har disse angrepa kommet tett som ei haglskur. Her skal vi ta for oss noen av de viktigste.

Disiplinærreglementene

Både på universitetene og de fleste skolene har staten forsøkt å få innført egne disiplinærreglementer som skal gjøre det mulig å sette i verk såkalte «forføyninger» mot studentene. Disse forsøka har møtt sterk motstand. Mange studenter har deltatt i underskriftsaksjoner og demonstrasjoner. Da rektormøtet i desember 1977 ga sin tilslutning til forslaget til disiplinærreglement for universiteter og høgschooler, skjedde det bak en mur av politifolk som skulle «beskytte» møtet mot flere hundre demonstrerende studenter som hadde samla seg utenfor. Mange ansatte ved universiteter og høgschooler var også mot forslaget til disiplinærlov. F.eks. tok NTL ved universitetet i Oslo avstand fra forslaget, og uttalte sin støtte til studentenes kamp.

Motstanden fantes helt opp på rektornivå. Studentenes kamp mot disiplinærlova fikk også støtte utafra, fra faglige tillitsmenn, kunstnere og andre, gjennom støtteoppopp. På bakgrunn av denne breie og kraftige motstanden vedtok Stortinget sommeren 1979 å trekke tilbake forslaget til disiplinærlov for universitetene. Dette er en viktig seier. Men den betyr ikke at vi helt kan glemme kampen mot disiplinærreglementene. For det første eksisterer slike reglementer fortsatt på de fleste skolene. For det andre viser all erfaring at reaksjonære forslag som blir trukket tilbake, har en tendens til å dukke opp igjen, når det verste oppstusset har gitt seg. Derfor må vi nå gjøre to ting: 1) Utnytte universitetsstudentenes seier til å få fjerna disiplinærreglementene også på skolene, 2) Sørge for at tida aldri blir «moden» til å fremme forslaget om disiplinærlov for universitetene og høgschoolene på nytt.

Innholdet i de forslaga som har vært fremmet for skoler og universiteter er stort sett det samme. I forslaget for universitetene heter det at «forføyninger» skal kunne settes i verk på følgende grunnlag:

- «1. Fusk til eksamen og liknende handling, f.eks. urettmessig framgangsmåte ved obligatoriske kurs m.m.
2. Fjerning, ødeleggelse eller skade av eiendeler som tilhører lærestedet eller noen som har sitt virke der.
3. Hindring eller forstyrning av vedvarende eller grovere art av undervisning eller annen tillatt virksomhet på lærestedet.»

Bestemmelsen for lærerskolene, som allerede er vedtatt, går omtrent i samme duren:

«Styret kan etter tilråding fra høgschoolerådet vise ein student bort frå skolen for ei viss tid eller for alltid dersom han har gjort seg skuldig i grovare brot på høgschoolereglane, eksamensfusk eller har vist uverdige framferd. Høgschoolerådet kan vise ein student bort til saka er behandla i styret.»

Blant «forføyninger» som kan vedtas mot universitetsstudenter er bortvisning fra universitetet for inntil to år (lærerskolereglementet er altså enda strengere). «Forføyninger» skal avgjøres av interne domstoler som forslaget går inn for å opprette på universitetene, der bl.a. studenter skal være representert for å «dømme» sine studiekamerater. Komiteen har imidlertid viselig nok forutsett muligheten for studentboikott av disse domstolene, og derfor foreslått at de skal kunne fungere sjøl om studentene nekter å være med.

Hvorfor er vi imot disiplinærreglementene? For det første: Disiplinærreglementene betyr yrkesforbud mot studenter, og tar sikte på å ramme politisk virksomhet som ikke faller i borgerskapets smak. Hva er f.eks. «hindring eller forstyrning av vedvarende eller grovere art av undervisning eller annen tillatt virksomhet på lærestedene»? Er det f.eks. den ukelange undervisningsboikotten som studentene på Nordisk i Bergen gjennomførte vinteren 1978 i protest mot eksamen i islandsk? Er det f.eks. den innmarsjen på høgskolerådsmøte som studentene ved Nesna lærerskole gjennomførte for å få godkjent sine allmøtevalgte representanter? Eller er det å gjøre som studentrepresentanten i budsjettutvalget til samskipnaden i Tromsø, som brøt taushetsplikten og fortalte studentene at de kunne vente sterke økninger i hybelleier og kantinepriser? For sikkerhets skyld har professorene Andenæs og Tønnessen laga et tilleggforslag som skal ramme forbrytelser av den siste typen, der det heter at «disiplinærtiltak kan settes i verk mot studerende som åpenbarer eller misbruker opplysninger som under taushetsplikt er blitt betrodd ham under studiet.»

Den viktigste grunnen til å gå mot disiplinærlova er at den tar sikte på å kneble studentene politisk og ramme kampen for studentenes interesser, for solidaritet med arbeidere i kamp og med folk som kjemper for frigjøring, mot imperialismen. Men vi er også mot at

eksamensfusk skal kunne rammes av harde disiplinærstraffer. Det forekommer at studenter føler seg så pressa av eksamensnerver og tempojag (lånecassas krav om hvor lang tid en kan bruke på hvert enkelt fag osv.) at de ikke ser annen utvei enn å forsøke med fusk til eksamen. Vi er ikke for fusk. Men vi tror ikke at studenter som griper til denne utveien, gjør det for lettvinthets skyld. Vi tror de gjør det fordi de ikke ser noen annen mulighet til å klare presset. Å utvise studenter for to år for fusk er derfor å trampe på dem som allerede rammes hardt av et menneskefiendtlig system.

Angrep på allmøtene som studentenes høyeste og bestemmende organ.

Allmøtene på skoler og universiteter fikk særlig politisk betydning under kampene mot statens utdanningspolitikk i slutten av 60-åra og begynnelsen av 70-åra. Allmøtene gjorde det mulig å få aktivisert store studentgrupper til å diskutere krav og aksjonsformer og nå fram til en felles plattform. De gjorde det mulig å stille studentenes representanter i ulike organer til ansvar for grunnplanet sitt. De gjorde det mulig å holde studentene løpende informert om hva som skjedde, og trekke mange med på avgjørelsen av hvilke tiltak som nå skulle tas. De gjorde det mulig å få de ulike linjene for kampen fram i åpen konfrontasjon, slik at studentene kunne velge etter å ha hørt begge sider og alle argumenter. På sitt beste fungerte allmøtene som en skole i politikk og som et kraftig våpen til å organisere og utvikle studentkampen.

Også i seinere kampsituasjoner har allmøtene spilt en viktig rolle. Under kampen mot innføring av eksamen i islandsk på Nordisk Institutt i Bergen ble det holdt hyppige og svært godt besøkte allmøter, der utviklinga i kampen ble diskutert og oppsummert, ak-

sjonskomite valgt og aksjonsformer (underskriftskampanje, innmarsj på instituttrådsmøte, ei ukes undervisningsboikott) vedtatt. Studentene i Volda fatta i 1976 vedtak om at studentrådet, ikke allmøtet, skulle være studentenes høyeste organ. Men da studentene skulle delta i kampen for nynorske læremidler, viste det seg at de trengte allmøtet for å få en brei og demokratisk diskusjon av krav og kampformer. Derfor ble det likevel innkalt til allmøte, der studentene vedtok streik.

Men det var også andre som oppdaga hva allmøtene kunne brukes til, og de likte det dårlig. Allmøtene ble en torn i øyet på alle reaksjonære, og ble betrakta som et slags «gatas parlament». Deres ideal er det parlamentariske «demokrati», der deltaking begrenser seg til passivt å slippe en lapp i valgurna, og der representantene driver sine sysler i trygg avstand fra grunnplannets kontroll. Da staten satte i gang med å «reformere» valgordninga på universiteter og skoler, var det nettopp de parlamentariske valga som ble tatt som modell. Studentene skal fratas retten til å bestemme valgordninga si sjøl, nå skal alle velge på den måten staten bestemmer. På universitetet i Oslo, der denne ordninga er gjennomført, betyr det:

— I praksis forbud mot å velge studentenes representanter til ulike organer på allmøter. Dersom en eneste student forlanger urnevalg, så blir det urnevalg.

— Studentene har ikke lenger rett til å gi representantene sine bundet mandat og kalle dem tilbake når de ikke lenger har studentenes tillit.

— Det blir svære valgkretser, slik at studentene har få muligheter til å kjenne de kandidatene de skal stemme på. I praksis har dette styrka tendensen til å stemme etter reine partisympatier, i stedet for å sette de studentpolitiske *sakene* i forgrunnen, og stemme på folk som vil være gode talsmenn for disse sakene. Dette styrker partisplittelsen i studentkampen, og svekker muligheten til enhet på *sak*.

Det reglementet for den interne styringsordninga som er vedtatt for de pedagogiske høyskolene, er om mulig enda verre. Det slår fast at studentallmøtet bare skal ha rådgivende karakter. Skolens høyeste organ heter høgskoleråd — og valg av studentrepresentanter skal skje gjennom urnevalg, uten rett til bundet mandat og tilbakekalling. Et liknende reglement er i ferd med å bli gjennomført på sosialskolene.

Vi må slåss for å forsvare allmøtene som studentenes høyeste organ, for retten til allmøtevalg, for små kretser, for bundet mandat og tilbakekallingsrett. I denne kampen vil vi helt sikkert støte på en del problemer. Det er et faktum at allmøtene mange steder fungerer dårlig, med tynn oppslutning og triste diskusjoner, og dette har gjort det mulig for tilhengerne av den nye valgordninga å vinne en god del studenter for saka si. Det er ikke noe rart at det ofte er vanskelig å få allmøtene til å fungere godt. Folks forsøk på å organisere seg undertrykkes på tusen og en måte under borgerskapets diktatur. Dette gjelder studenter så vel som arbeidsfolk. Borgerskapet vil ha passivt stemmekveg, ikke aktivt handlende arbeidere og studenter. Allmøtedemokrati tar tid, og studentene er pressa for tid. Allmøtene har lite formell makt, og mange studenter ser derfor liten vits i å delta. Derfor er det en kampoppgave for alle som ønsker en aktiv studentmasse å få allmøtene til å fungere bra. På samme vis som arbeidsfolk stiller krav om rett til fagforeningsmøter i arbeidstida, må vi stille krav om allmøter i skoletida (slik mange skoler alt har gjort). Vi bør arbeide for at allmøtene ikke blir for lange, at det tar opp et begrensa antall viktige saker til skikkelig, grundig og saklig diskusjon. Det må mobiliseres til allmøtene — ved at fagutvalg og folk som jobber sammen med dem driver oppsøkende virksomhet, for å fortelle om hvilke viktige saker som skal opp. Ofte kan det være lurt å ta en diskusjon i klassen/på kurset eller kollokviet først —

før allmøtet. Flere vil bli interessert i saka og skjønne at det er viktig å være med på avgjørelsen. Her bør vi lære av fagbevegelsen. F.eks. bruker NTL på universitetet i Oslo systemet med gruppemøter foran medlemsmøter i spesielt viktige saker (f.eks. streik).

Vi er ikke prinsipielt mot uravstemninger eller for den del urnevalg. I enkelte situasjoner kan en slik framgangsmåte være riktig. Vi mener også at dårlige allmøter er lite verdt. Men uten at allmøtene blir selve livsnerven i studentlivet, kan vi ikke slåss effektivt mot statens utdanningspolitikk. Derfor må vi erstatte dårlige allmøter med gode allmøter, ikke med et passivt urne-«demokrati».

Er det viktig å sitte i styrer og råd?

På universiteter og skoler eksisterer det et utall av styrer og råd på forskjellige nivåer, der studentene har rett til representasjon. Felles for de aller fleste av dem er at de er svært udemokratisk sammensatt. På universitetene består fortsatt professorveldet, mens studentene og de ikke-vitenskapelig ansatte har svært liten representasjon. I de regionale høgskolestyrene for alle skoler som faller inn under det regionale høgskolesystemet, er lærere og studenter i mindretall, mens såkalte «samfunnsrepresentanter», oppnevnt av fylkene, er i flertall.

Disse styrene og rådene er altså i seg sjøl temmelig udemokratiske. I tillegg kommer at det til sjuende og sist er *staten* som har bukta og begge endene. Når staten har bestemt stillingsstopp ved universitetet i Oslo, så har kollegiet (universitetets høyeste organ) svært lite det skulle ha sagt. For det er jo staten som sitter på pengesekken.

Hvordan skal vi forholde oss til dette mylderet av ulike organer? For det første må vi ikke ha noen illusjoner om at det er blitt demokrati på universiteter og skoler, sjøl om det har kommet inn noen flere student-

representanter hist og her. For det andre stiller vi oss ikke helt likegyldig til sammensetninga av dem. Vi er mot at stat og fylke putter inn såkalte «samfunnsrepresentanter» i universitets- og skoleorganer. Disse «samfunnsrepresentantenes» eneste oppgave er å sikre at statens rasjonaliseringsplaner blir gjennomført til punkt og prikke, og slik representasjon betyr mer direkte politisk kontroll fra statens side med universiteter og skoler. Vi er for å forsvare demokratiske instituttordninger, som f.eks. på sosialpedagogikk i Oslo, der et allmøte av studenter og lærere er instituttets høyeste organ. (Men heller ikke studentene på sos.ped. har demokrati. Uansett hva alle på sos.ped. mener så kan fakultetsrådet fatte vedtak om å nedlegge hele studiet deres.)

Skal progressive gå inn for å bli valgt til slike styrer og råd? Det må avgjøres konkret. Representasjon i styrer og råd kan aldri bli noen erstatning for massekampen, bare massekampen kan gi resultater. Representasjon i styrer og råd kan tvert imot bli et hinder for å utvikle massekampen, dersom alle aktive og bevisste studenter blir sugd opp i slike posisjoner og bruker tida si til byråkratisk arbeid der. Men hvis en har krefter til det, og fører en riktig politikk, så kan denne typen posisjoner brukes til å støtte og hjelpe fram massebevegelsen blant studentene.

Hvordan skal studentrepresentanter jobbe for å bli slike støttespillere for massebevegelsen? De må bruke posisjonen sin til å *aktivisere* studentene, og aldri gi studiekameratene inntrykk av at de skal «ordne opp» for dem i institutt- eller skoleråd. Slik aktivisering kan skje på flere måter: Ved at representanten tar initiativ til at viktige saker som skal opp i råd/styre blir diskutert blant studentene først. Ved at representanten sjøl tar initiativet til å presse viktige studentpolitiske saker inn på dagsordenen. Ved å nekte å la seg binde av taushetsplikt, og slåss for åpne møter. Ved å bruke

møtene som utgangspunkt for å mobilisere til demonstrasjoner og aksjoner, f.eks. ved at studentene marsjerer inn på møtet og får se med egne øyne hvilken behandling saka deres får. Det som ofte skjer i slike tilfeller er at lærerne enten føler seg pressa av studentenes nærvær til å vedta et mer progressivt forslag enn de ellers ville ha gjort, eller at et reaksjonært instituttråd blir avslørt i studentenes øyne og alle illusjoner om å få krava igjennom den «parlamentariske» veien fordufter. Studentbevegelsens historie er full av eksempler på disse kampformene, men den er også full av eksempler på kjekke studentbyråkrater som skulle «ordne opp», og dermed førte studentkampen ut i dødvanne. En slik fare finnes alltid for den som havner i slike posisjoner, og det trengs en bevisst innstilling og mye kritikk og kontroll fra grunnplanet for å unngå det.

Det overordna formålet med deltaking i styrer og råd er altså å utvikle massebevegelsen blant *studentene*. Men et annet, underordna formål er å vinne venner og taktiske allierte blant de ansatte. Dette må vi ikke neglisjere, for det er oftest en styrke å ha lærere med seg i en kamp. Men det er likevel *studentene* som er hovedstyrken, og det er dem vi skal ta utgangspunkt i først og fremst, også i arbeidet i styrer og råd.

Diskusjonsspørsmål:

1) Hvordan kan skolene utnytte universitetsstudentenes seier i kampen mot disiplinærlova i kampen for å få fjerna disiplinærreglementene på skolene?

2) Er det riktig å tillegge allmøtene en så sentral rolle i mobiliseringa av studentene som heftet gjør? Hvordan skal vi eventuelt jobbe for å styrke allmøtene?

3) Diskuter erfaringer med å ha studentrepresentanter i ulike styrer og råd. Hvordan kan vi utnytte styrer og råd som en talerstol for studentkampen? Hvordan kan vi bruke posisjoner i styrer og råd til å styrke kampen på grunnplanet?

Eksamen og karakterer

Lenin gir denne karakteristikken av skolen under kapitalismen: «I virkeligheten er skolen i sin helhet blitt omdannet til et redskap for borgerskapets klasseherredømme, den er blitt helt gjennomsyret av den borgerlige kastementaliteten, den har til oppgave å forsyne kapitalistene med lydige lakeier og dyktige arbeidere.» (Lenin, 1918)

I Norge har det skjedd en demokratisering av *retten* til utdanning gjennom den obligatoriske 9-årige skolen, den store utbygginga av den videregående skolen og av høyere utdanning på grunnivået. Det politiske og ideologiske innholdet i skolen er likevel ikke vesentlig endra. Fortsatt er skolen et redskap for borgerskapets klasseherredømme, fortsatt er den gjennomsyra av den borgerlige kastementaliteten og fortsatt er dens oppgave å forsyne borgerskapet med «lydige lakeier og dyktige arbeidere.» Eksamen- og karaktersystemet er redskaper borgerskapet bruker for at skolen skal fortsette å ha dette innholdet.

Lydige lakeier og dyktige arbeidere.

For borgerskapet er det viktig at ungdommen fra arbeiderklassen får en viss utdanning for at de skal fungere i en teknisk avansert produksjonsprosess, som er i stadig forandring. Men samtidig må arbeiderungdom-

men lære at de høye posisjonene i samfunnet ikke er for dem, de må lære disiplin og underordning under sjefene, de må lære at det er «rettferdig» at de står på bønn av samfunnet fordi de er «dumme».

Eksamen- og karaktersystemet i skolen hemmer læring, men det fungerer bra som del av den ideologiske opplæringa i «borgerlig kastementaltitet». Arbeidsfolks unger får dårligere karakterer enn borgerskapets unger. Dermed er det «objektivt bevist» at arbeiderklassen er «dummere» enn borgerskapet. Ifølge borgerlig moral er det da bare «rettferdig» at klasseskillene fortsetter å eksistere og at arbeidsfolk fortsatt utbyttes.

Borgerskapets egne ideologiprodusenter forsøker å forklare klasseskillene i karakterprestasjoner med at «arbeiderbarn gjennomgående har et svakere nedarvet evnegrunnlag.» (T. Lindbekk i «Det norske samfunn») Det de ikke sier noe om er at skolen både i form og innhold er tilpasset borgerskapet og det intellektuelle småborgerskapet. Marxismen hevder at all læring er basert på praksis. Opplæringa i skolen som i overveiende grad er teoretisk, abstrakt og atskilt fra virkeligheten er tilpassa erfaringsbakgrunnen (praksisen) til borgerskapets og intelligensiaens unger. Det er deres språk, deres kultur og deres normer som blir spredd i skolen.

I tillegg er sjølsagt trangboddhet, dårlig økonomi, hyppig flytting osv. viktige materielle faktorer som gjør at arbeiderbarn kommer dårlig ut i konkurransen om karakterene.

Karakterer basert på normalfordeling.

Karakterene i den norske skolen følger en 6-gradert skala, der 6 er beste og 1 dårligste karakter. Disse karakterene fordeles mellom elevene etter den såkalte Gauss normalfordelingskurve. Det betyr at det før eksamen er bestemt at «normalt» skal 20 prosent få de dårligste karakterene (2 og 1), 20 prosent skal få de be-

ste (5 og 6), resten skal plasseres på trinnene 3 og 4.

Normalfordelingskurven brukes i dag på ungdomsskolen og i den videregående skolen. KUD har nå «bedt» lærerskolene innføre det samme systemet.

Det er altså ingen tilfeldig eller utilsiktet bivirkning ved skolen at noen blir tapere, tvert om har staten på forhånd bestemt at *det skal være tapere i skolen — og hvor mange!* Sjøl om det generelle nivået heves og f.eks. en hel klasse gjør store framskritt, skal fortsatt 20 prosent dømmes til de laveste karakterene. Tore Lindbekk sier ganske riktig: «Slik lærer barna i skolen at i tillegg til en grunnleggende likhet mellom mennesker eksisterer det bestemte former for *rettferdig ulikhet*. Med dette tvinges gradvis konkurransesamfunnet inn på elevene. Samtidig skal elevene lære å akseptere dette systemet, at det representerer rettferdighet endog i de tilfeller hvor vedkommende er blant taperne i konkurransen.» (T. Lindbekk, Det norske samfunn.)

Med andre ord: Målsettinga med karaktersystemet er å dressere elevene til å akseptere sin egen stilling som undertrykt og utbytta — og få dem til å godta undertrykkinga som rettferdig.

Fremmer ukritisk pugg og hemmer læring.

Karakter og eksamenssystemet virker disiplinerende overfor innholdet i faga. Kritisk tenkning i forhold til lærer eller lærebok kan effektivt straffes med dårlige karakterer. Til eksamen er det «best» å skrive det en tror sensor vil ha. En blir tvunget inn i et system av sjølsensur, tilpasning av egne meninger til læreboka og mekanisk pugg. Dersom en nekter å tilpasse seg systemet og skriver «avvikende» til eksamen, risikerer en stryk på politisk grunnlag. Ved eksamen er elever og student er fullstendig rettsløse og i sensors vold.

En funksjon av undertrykkinga i skolen er at den

fratar ungene interesse for å lære; kunnskapstørst, nysgjerrighet for virkeligheten, kritisk sans osv. Den viktigste årsaken til det er at innholdet i faga er gjennomsyra av borgerskapets verdensbilde og at stoffet presenteres som anstrakte dogmer en skal pugge, ikke nødvendigvis forstå. Men en annen viktig årsak er at målsettinga med skolegangen blir å få en god karakter, ikke å lære ting en har interesse for.

At borgerskapets hovedmål med karakter- og eksamenssystemet er å undertrykke og disiplinere ungdommen til å gjøre som de vil, blir uttrykkelig bekrefta av sjefsbyråkraten i KUD, Kjell Eide: «Nettopp utdanningssystemets muligheter for å *bestemme den enkeltes framtid* er det viktigste middel til å sørge for at de elever og studenter som går inn i systemet, oppfører seg i samsvar med ønskene til dem som driver det.» (K. Eide, Utdanningspolitikk)

Er all evaluering reaksjonær?

Kort oppsummert kan en si at karakter- og eksamenssystemet har disse viktige funksjonene:

1. Hovedfunksjonen er at det disiplinerer ungdommen i borgerskapets bilde ved at det «bestemmer over den enkeltes framtid», undertrykker taperne og splitter de «flinke» fra de «dumme».

2. Det kvalifiserer for videre utdanning og i begrensa grad for arbeid. Det at den videregående skolen snart er utbygd til å ta imot alle som ønsker å gå der, er en viktig årsak til at statens «Evalueringsutvalg» nå kan gå inn for å sløyfe eksamen og karakterer på ungdomskolen.

3. Det måler læring og kunnskap.

Denne siste funksjonen blir meget dårlig ivaretatt gjennom det eksamen- og karaktersystemet vi har i dag. Vi har vist hvordan ordninga fremmer ukritisk pugg og hemmer forståelse og læring, vi har vist at det ikke er den enkelte elev/students faglige nivå og utvik-

ling som blir bedømt, men hvordan en klarer seg resultatmessig i sammenlikning med de andre.

I tillegg er det åpenbart for alle som har vært innom dette systemet at sjølve eksamensformen gir et svært dårlig mål på faglig forståelse og nivå. Det som måles ved den tradisjonelle skoleprøven er hukommelsen og evnen til raskt å gulpe opp det som står i bøkene og som lærerne har sagt. Ingen skal forundre seg over at det er umulig å påvise noen sammenheng mellom eksamenskarakterer og seinere yrkesdyktighet.

Det er i elever og studenter egen interesse å få vurdert hva en kan faglig og hvordan en utvikler seg. Dagens system løser ikke dette behovet, men alternativet er ikke å kreve at enhver form for prøving og enhver form for evaluering skal fjernes fra utdanninga. Vi må rette kampen mot den undertrykkende og disiplinerende funksjonen ved karakterer og eksamen og kjempe for evalueringsformer som fremmer faglig utvikling.

Karakterer og eksamen i høyere utdanning.

Kampen for å få endra karakter- og eksamenssystemet for høyere utdanning har pågått i mange år. Men fortsatt domineres de fleste lærestedene av den tradisjonelle endagsprøven (4 til 8 timers eksamensdager) og av et utrolig fingradert karaktersystem. Skalaene varierer fra den 5-graderte bokstavskalaen (S, M, G osv.) på lærerskolene til de mer enn 100 tallgradene som bl.a. brukes på jus.

Lengst i få gjennomført progressive reformer har sosialskolene kommet. Studentene på dette skoleslaget har etter flere års kamp klart å presse gjennom en ordning med såkalte integrerte årsprøver i grupper og med bestått/ikke-bestått som eneste vurdering. Dermed har de fått redusert antallet eksamener fra 16 til 3 og har fått vekk fingraderinga av prestasjonene.

Bestått/ikke-bestått og eksamen i grupper over flere dager fjerner ikke i seg sjøl karakter- og eksamenssystemets undertrykkende funksjon. Likevel er de studenter og lærere som har prøvd denne evalueringsformen entydig positive. De summerer opp fordelene i følgende punkter:

— Det oppøver evnen til problemløsende arbeid og kritisk tenkning. Lærer samarbeid framfor individuell konkurranse.

— En slipper å råpugge foran eksamen for å gulpe opp stoffet i løpet av noen timer og så glemme mesteparten straks etter.

— En slipper mesteparten av eksamensnervøsiteten som hindrer læring og hindrer ytelsene til eksamen.

— Eksamen blir en skikkelig læresituasjon, en jobber med virkelige problemer som minner om en virkelig arbeidssituasjon.

Hvilke krav bør vi stille?

På mange universitetsfag hvor karakter- og eksamenssystemet er lite diskutert og det foreløpig ikke eksisterer noen aktiv opinion blant studentene for å kvitte seg med dagens ordning, vil sjølve det å reise diskusjonen og ethvert forsøk med alternative eksamensformer og reduksjon i fgraderinga av karakterene, ha en progressiv funksjon.

På mange skoler er det alt en brei og aktiv opinion blant studenter og mange lærere og det har vært drevet utstrakt forsøksvirksomhet med alternative karakter- og eksamensformer. Her bør kravet reises om at bra forsøksordninger blir gjort permanente. Samtidig må vi være på vakt mot at staten i ly av forsøksvirksomheten klarer å gjennomføre nye forverringer, slik de forsøker på lærerskolene i dag. KUD har godkjent en rekke forsøk med bestått/ikke-bestått o.l., samtidig har de nå sendt ut retningslinjer til sko-

lene om at nå skal bruk av karakterskalaen skjerpes inn og det skal innføres «normalfordeling» av karakterene (Rundskriv 5/78). Som om dette ikke var nok har Lærerutdanningsrådet vedtatt at PHene skal over på en 11-gradert karakterskala, mot den nåværende 5-graderte!

Sjøl om det eksisterer store forskjeller mellom utdanningsveiene er det noen reformer som bør stilles innenfor all høyere utdanning:

1. For bestått/ikke-bestått som eneste karakter, uten at det fører til at kravene til «bestått» blir drastisk heva.

2. For frivillig bruk av hjemmeeksamen over flere dager. Formene kan variere mellom semesteroppgaver, integrerte årsprøver, oppgaver levert individuelt eller som gruppebesvarelse. Det primære er at en gis anledning til å arbeide kollektivt og med full tilgang på hjelpemidler over et begrensa tidsrom.

Motargumentene holder ikke vann

På de lærestedene der karakterer og eksamen har vært diskutert er det stort sett brei oppslutning blant studentene for disse krava. Mange av lærerne støtter dem også. Men det er sjølsagt også mange motargumenter. Vi skal ta opp de viktigste av disse her og vise hvorfor de ikke holder:

— «Gruppeeksamen og bestått/ikke-bestått vil føre til at studentene slutter å jobbe og det vil øke mulighetene for fusk.»

Rent bortsett fra den enorme mistilliten til og forakten for vanlige studenter som ligger i et slikt argument, viser all erfaring til nå at det er positivt feil. Undersøkelser som har vært gjort der de har innført denne reformen (bl.a. på Volda DH) viser at det slett ikke fører til senking av nivået, men til større faglig interesse, grundigere studier og bedre resultater.

— «Bestått/ikke-bestått vil bety at strykgrensa heves. Det er en forutsetning for at KUD skal godta det.» Dette må vurderes konkret. Vi er imot at innføring av bestått/ikke bestått skal føre til en mye større strykprosent enn det en har med graderte karakterer. I en del fag blir imidlertid de dårligste karaktergradene svært lite brukt. Om strykgrensa formelt heves noe, vil det i slike fag reelt bety lite. En mulig vei å gå er også den de har forsøkt på faget kriminologi ved universitetet i Oslo: At studenter og lærere sammen setter seg ned og formulerer en del faglige kriterier som må være tilfredsstillende for at karakteren «bestått» skal kunne gis. Vi bør vise en viss fleksibilitet på dette punktet. «Reformer» som fører til massive mannefall er vi sjølsagt imot. Men en viss tilstramming på strykgrensa kan være en pris som er verdt å betale for en pedagogisk riktig og demokratisk reform. Ei målsetting med innføring av bestått/ikke bestått er dessuten å heve den faglige standarden, ikke å senke den.

— «Vi kan ikke innføre bestått/ikke-bestått hos oss før det er innført andre steder, for da får vi ikke jobb.» Dette er et standpunkt mot at det *noensinne* skal gjøres noe med det urettferdige karaktersystemet vi har, fordi alle skal vente på «de andre». Saklig holder det heller ikke, fordi karakterene for de fleste fag spiller en relativt ubetydelig rolle ved ansettelse.

Diskusjonsspørsmål:

- 1) *Er den analysa som legges fram her av funksjonen til karakterer og eksamen riktig?*
- 2) *Hvis målet vårt er å minske eksamens funksjon som undertrykkings- og disiplineringsmiddel, og styrke eksamens funksjon som virkelig måler av kunnskap, hvilke konkrete krav bør stilles på deres sted?*
- 3) *Hvordan skal vi svare på motargumentene mot kravet bestått/ikke-bestått?*
- 4) *Hvilke kampformer kan vi bruke i eksamenskampen?*

Den økonomiske kampen

«Den privilegerte student» har vært ønskeplata til alle som har ønsket å splitte studentene fra andre deler av folket helt siden studentene begynte å kjempe for skikkelige økonomiske og sosiale kår. I sin tid som kirke- og undervisningsminister mænte Bjartmar Gjerde fram bildet av grådige studenter som reiv maten ut av munnen på sultne pensjonister. «Stjernereporter» og restaurantspaltist Arne Hestenes i Dagbladet dro på reportasjetur til «Frederikke» (studentenes kantine) på Blindern og fant at når studentene ble lei av kantine-maten, så hadde de en utmerket restaurant der det fantes både biff, kylling og rødvin. Han glemte imidlertid å nevne at flere og flere studenter begynner å få problemer med å få studielånet til å strekke til til kjøttkakene med de tusen dekknavn (fra forloren gås og hare til «meksikanerbiff» og «biff a la Lindstrøm») i kantina. Og Bjartmar Gjerde tidde klokkelig stille med at han kan spise seg god og mett i stortingsrestauranten for 50 — 80 prosent av den prisen studentene må betale for de forkledte kjøttkakene sine.

Studentene kan sies å være privilegerte i den for-

stand at de, som intellektuelle, har en del fordeler kropsarbeidere ikke har: de slipper tungt, fysisk arbeid i ofte helsefarlige omgivelser, de har en relativt fri stilling og kan i en viss utstrekning legge opp og organisere arbeidet sitt sjøl. Men *økonomisk* kan de knapt sies å være privilegerte. Sammenlikner vi studentenes «inntekt», dvs. lån og stipend, med de laveste lønnsklassene i staten, finner vi at studentene kommer dårligere ut. Kostnadsnormen for studenter (dvs. det de får utbetalt i lån og stipend i måneden) ligger på ca. 2200 kroner. En statsansatt på laveste ordinære lønnstrinn (trinn 5) har ihvertfall 500 kr. mer å rutte med i måneden etter at skatt er betalt. Ingen ville vel falle på å kalle den statsansatte på lønnstrinn 5 privilegert. Et særtrekk ved studentene er dessuten at de lever på lån, og at praktisk talt alt de spiser og bor opp i løpet av studietida (bortsett fra det de tjener på sommer- og bi-jobber) skal betales tilbake, og det med kraftige renter. På 10 år har renta på studielån steget fra 4,75 prosent til 7,5 prosent, mens stipendandelen av det totale støttebeløpet har gått ned fra 25 prosent til 18 prosent. En student med 50 000 i studielån vil i alt ha betalt 102 800 kroner i renter og avdrag når lånet endelig er nedbetalt etter 20 år.

Men, vil noen innvende, studentene har jo VELFERD, billige hybler, sunn og nærende kantinemat, gratis legehjelp og det ene med det andre. For det første: Det er et mindretall av studentene som bor på studenthybler, og stort flere skal det ikke bli, ifølge statens planer. På statsbudsjettet for 1979 er bevilgningene til nybygg av hybler for studenter gått kraftig ned i forhold til året før. For det andre: studenthyblene er ikke billige. På studentbyen på Kringsjø i Oslo kosta en hybel våren 1979 kr. 490,—. Og prisene bare stiger og stiger, prisstopp eller ikke prisstopp. Høsten -78 gikk f.eks. studentene ved studentheimen i Sogndal til husleiestreik, etter at stiftelsen for studentheimen had-

de fått dispensasjon fra «prisstoppen» til å heve husleia fra kr. 365,— til 450,— pr. hybel! Det er ingen tilfeldighet at det siden 1970 knapt har gått et semester uten at det har vært husleiestreik på en eller flere studentbyer. Som folket ellers har også studentene fått merke boligdyrtida på kroppen.

Den «velferden» som studentene betaler så dyrt for, kommer dessuten av og til helt andre og mer pengesterke grupper til gode. Våren 1978 ble det f.eks. avslørt at studentene på studentbyen Kringsjø i Oslo betalte for vedlikehold av fellesanlegg som sto avlåst i påvente av sommerturistene (studentbyen er hotell om sommeren), eller som var helt overtatt av sommerhotelllets administrasjon. Høsten 1978 måtte 114 studenter ved den nye Molkeholen studentheim i Stavanger utsette innflyttinga i de hyblene de var tildelt til 15/9, fordi hyblene deres var beslaglagt av tilreisende til oljemessa «Offshore North Sea».

Studentkantiner med varm mat er en nødvendighet, fordi mange studenter bor på hybler med dårlige kokemuligheter. Men en god del studenter har likevel ikke egen kantine, og hos enkelte er det så trangt at mange må sitte på golvet og spise maten sin. På de studentkantinerne som finnes, f.eks. på universitetet i Oslo, er maten etterhvert blitt såpass dyr, at færre og færre studenter spiser der. Dette har ført til et kraftig fall i omsetninga, med påfølgende økonomisk krise for Studentsamskipnaden, som driver kantina. Krisa «løser» de nå på den fiffige måten at de hever semesteravgifta for å dekke underskuddet, semesteravgifta som *alle* studenter må betale, uansett om de spiser Samskipnadens dyre og vonde mat eller ikke. I Bergen overføres en del av inntektene på studenthyblene for å dekke underskuddet på andre deler av Samskipnadens virksomhet.

Mangelen på daghjem og boligproblemer gjør at mange studenter med familie ikke kan ha familien sin

hos seg i studietida, og mange jenter må avbryte studiene. Myten om den «privilegerte student» er i høyeste grad en myte.

Snylter studentene på arbeidsfolk?

Studentenes økonomiske krav blir ofte møtt med argumenter som gjenspeiler den såkalte «kaketeorien». Underforstått: Samfunnets økonomi er ei stor kake som alle må dele — hvis studentene får mye, får de stakars pensjonistene lite. Nå under den økonomiske krisa vil vi møte disse argumentene med enda større styrke, fordi kaka, som før var ei stor og prektig bløtkake, nå liksom bare er blitt ei lita, tørr kjeks.

Kaketeorien er ingen ny oppfinnelse. På Marx' tid ble arbeiderklassen møtt med akkurat de samme argumentene, sjøl om en den gang snakka om samfunns-suppa, og ikke om samfunnskaka. Marx tilbakeviste «suppeteorien» slik (i Lønn, pris og profitt):

«Medborger Weston illustrerer teorien sin ved å fortelle dere at når en bolle inneholder en viss mengde suppe som skal fortæres av et visst antall personer, da vil ikke ei økning av bredden på skeiene føre til økning av suppemengden ... Medborger Weston har på si side glømt at bollen arbeiderne spiser av er fylt med hele produktet av det nasjonale arbeidet, og at det som hindrer dem i å få mer av det verken er at bollen er for trang eller at det er for lite i den, men at skeiene deres er for små.»

Arbeidere/studenter/pensjonister og andre deler av det arbeidende folket må, ifølge borgerskapet, slåss seg imellom om kakesmulene. Men poenget er, som Marx sier, at det arbeidende folkets skjeer er for små, fordi *kapitalistklassen* raner til seg en så stor del av produktet av det nasjonale arbeidet. Ulike deler av det arbeidende folket må derfor ikke slåss seg imellom, men de må slåss *sammen*, mot kapitalistklassen, de må

gå til angrep på profitten, og ikke på hverandre. Arbeiderklassen utbyttes dobbelt av kapitalistklassen: Først gjennom produksjonen, der kapitalistene tilraner seg merverdien som arbeiderne skaper gjennom arbeidet sitt. Deretter utbyttes arbeiderklassen gjennom skattene, ved at felleskapitalisten, staten, tilraner seg en del av arbeidslønna. Statens og kommunenes viktigste inntektskilder er skatter og avgifter fra det arbeidende folket, skatter og avgifter fra kapitalistklassen spiller en underordna rolle. Monopolkonsernet Elkem/Spigerverket, eier av Skorovass gruver (som nå skal nedlegges) var f.eks. nullskattyter til kommunen i alle de åra Skorovass virkelig var ei gullgruve. Det finnes mange eksempler av samme slag.

Gjennom statsbudsjettet omfordeles pengene til fordel for kapitalistklassen, ved at midler rana fra arbeidsfolk gjennom skatter og avgifter brukes til å løse oppgaver som er nødvendige for kapitalistklassen (f.eks. voldsapparat, administrasjonsapparat, ulike typer grunnlagsinvesteringer, direkte støtte til kapitalistene av ulikt slag, Volvo-aksjer, Staffjord-utbygging, million på million til Tandberg før bedrifta likevel slås konkurs og arbeiderne jages på dør). De delene av statsmidlene som går til tiltak som også tjener det arbeidende folket, f.eks. sosiale tiltak, skjæres drastisk ned når det er nødvendig for å redde profitten. Gjennom statsbudsjettet for 1979 har f.eks. staten tatt strupetak på kommunenes økonomi, så barnehager står i fare for å måtte stenge, tilbud som Uteseksjonen i Oslo trues med nedleggelse osv. Og likevel har staten råd til å tape hundrevis av millioner på vinmonopolstreiken — i et fåfengt forsøk på å knekke arbeidernes kamp! Nei, sjøl ikke i krisetider er det suppebollen eller kaka som er for liten, det er det arbeidende folkets skjeier som er for små!

Kapitalistklassen raner alltid til seg *så mye som mulig* av den verdien arbeiderklassen skaper. Hvor mye

den klarer å rane til seg — avhenger av *styrkeforholdet* mellom kapitalistklassen og arbeiderklassen. Det er *ikke* slik at den enkelte kapitalist, og felleskapitalisten staten, sitter og regner ut et «nødvendig minimum» som de må ha, og lar arbeiderklassen beholde resten. Kapitalistklassen er ute etter *maksimal profitt*, etter *maksimal utbytting*. Derfor er det *kampen* som avgjør hvor stor andel av merverdien som skal gå til profitt til kapitalistklassen, og hvor stor andel som skal gå til arbeiderklassen sjøl. Dette gjelder både lønnskampen overfor den enkelte bedriftseier, og det gjelder kampen mot staten: Skal midlene på statsbudsjettet gå til helse-tiltak og stipender til studentene — eller til politi-opprustning og støtte til rederkapitalen? Skal statens inntekter komme gjennom skatteflåing av arbeiderklassen — eller gjennom økte skatter på monopolene? I alle disse kampene er det det arbeidende folket som helhet som står mot borgerskapet og staten, *ikke* pensjonister mot studenter, studenter mot arbeidere. Kakteorien er derfor en falsk teori, som tilslører hvor skillelinjene går og forsøker å splitte folk med felles interesser. At studentene stiller krav, at pensjonistene stiller krav, at arbeiderne stiller krav, betyr at den styrken som står *mot* kapitalistklassen øker, og det er en fordel, både for studenter, pensjonister og arbeidere.

Hvilke krav skal vi stille?

Vårt prinsipielle standpunkt er at vi er for gratis utdanning, dvs. studielønn. Studentene gjør et arbeid som er nødvendig for samfunnet, og bør derfor lønnes for det. Gratis utdanning vil dessuten være et viktig middel til å demokratisere rekrutteringa til høyere utdanning — åpne den høyere utdanninga også for ungdom fra arbeiderklassen.

Dette er vårt langsiktige mål. Vi er for alle reformer som går i retning av gratis utdanning. Vi er for alle re-

former som bedrer studentenes levestandard og bidrar til å demokratisere rekrutteringa til høyere utdanning. Situasjonen nå er imidlertid *ikke* at vi kommer stadig nærmere målet: gratis utdanning. Situasjonen nå er at studentøkonomien stadig *forverres*, og at vi kan vente oss ytterligere forverring hvilken dag som helst. Kleppe har fått for vane å ha en overraskelse også til oss studenter i pakkene sine. Sist var det renteheving på 1 prosent, nedkorting av tilbakebetalingstida på lån fra 28 til 20 år, «lønnsstopp» på lån og de fleste stipender. Vi må gå mot ytterligere renteheving, ytterligere nedskjæring av tilbakebetalingstida, som betyr at avdragene øker akkurat i den tida den ferdige studenten har dårligst råd: de første åra etter avslutninga av studiet. Den siste nedkortinga betydde f.eks. at en student med 50 000 i studielån fikk økt terminbeløpet fra 2045 kr til 2570 kr. Og vi må gå mot alle forsøk på å innføre renter i studietida. For et studium på 5 år med et lånebeløp på 50 000 kroner vil renter i studietida bety at lånet pluss renter blir på 62 500 kroner ved endt utdanning, og den totale tilbakebetalingssummen øker med over 25 000 kroner.

I mai 1979 la et statlig utvalg under ledelse av Hermod Skånland fram ei innstilling som tok til orde for innskrenking av lånerammene ved statsbankene (som bl.a. inkluderer husbanken og lånekassa for studerende ungdom), samt innstramning av tilbakebetalingsvilkårene. Dette viser at det ikke er noen grunn til å slakke av på årvåkenheten.

Andre viktige krav som vi fortsatt må reise og slåss for, er økning av forsørgerstipendet, innføring av praksisstipend for de studentene som får merutgifter til praksis, borteboerstipend til alle borteboere, og vekk med aldersgrensa for tildeling av stipend (30 år for grunnstipend, 40 år for borteboerstipend).

Er samskipnaden studentenes egen butikk?

Men det er ikke bare statens låne- og stipendpolitikk som har betydning for studentenes levestandard. Også den såkalte «velferdspolitikken» er viktig. Hva er statens politikk på dette området?

Studentsamskipnader eksisterer ved alle de fire universitetene, pluss noen andre steder. Samskipnadene er blitt framstilt som «studentenes egen butikk», der studentene til og med har «arbeidsgiveransvar» overfor de ansatte. Virkeligheten er at samskipnadene er statskapitalistiske bedrifter, som er oppretta ved lov, og med et spesielt formål: Å stimulere tilgangen til universitetene i en periode da kapitalen hadde bruk for store mengder universitetsutdannete folk. Formålsparagrafen sier at samskipnadene skal ta seg av de velferdsmessige behov studentene som gruppe har.

Samskipnadens budsjett behandles av et studentorgan (studenttinget eller tilsvarende), og vedtas av samskipnadens hovedstyre, der studentene har flertall, og der der de ansatte i samskipnaden, universitetet og Kirke- og undervisningsdepartementet er representert.

Alle avgjørelser som dette styret tar, kan imidlertid ankes til Kirke- og undervisningsdepartementet. Med andre ord: Så lenge hovedstyret skjøtter samskipnadens finanser i statens ånd, kan illusjonen om «brukerstyring» opprettholdes. Men så snart hovedstyret fatter vedtak som ikke faller i statens smak, feies «brukerstyringa» til side. Dette skjedde i 1975, da hovedstyrene i Tromsø og Bergen gikk mot prisøkninger på kantiner og hybler, og vedtok underskuddsbudsjett for samskipnadene. Disse beslutningene ble omgjort av Kirke- og undervisningsdepartementet, og prisene fløy i været, med landsomfattende husleiestreiker som resultat.

Så mye for «brukerstyringa». Hva med påstanden

om at samskipnaden er «studentenes egen butikk»? Samskipnaden er butikk, det er visst og sant. Den driver forretningsdrift som varehus, kantiner, forlag, bokhandel, reisebyrå, hybelutleie, hoteller. Samskipnaden er en kapitalistisk bedrift som styres etter de vanlige økonomiske lovene i et kapitalistisk samfunn. F.eks. tar den i bruk de samme økonomiske virkemidlene som enhver annen bedrift når råvarekostnadene stiger og avgiftene til staten øker: nemlig prisforhøyelser og rasjonalisering. Samskipnadens inntekter kommer i all hovedsak fra studentenes ikke akkurat vel-spekka lommebøker, gjennom semesteravgift, husleie, kjøp av varer og tjenester. Det direkte statstilskuddet utgjør bare en liten brøkdel av samskipnadens totalomsetning. Til den forretningsmessige drifta ytes det overhodet ikke statstilskudd*. I begynnelsen betalte staten 50 prosent av den ikke-forretningsmessige virksomheten (helsetjeneste, kulturelle tiltak, idrett m.v.), mens studentene betalte resten gjennom semesteravgifta. Allerede i 1975 hadde staten klart å velte 60—70 prosent av utgiftene over på studentene, og siden har misforholdet bare økt.

** Bortsett fra at samskipnadens kantiner er fritatt for moms på siste ledd, på lik linje med andre kantiner.*

Samskipnaden er i tillegg en kriseramma kapitalistisk bedrift. Økningen i samskipnadens utgifter skyldes forhold studentene absolutt ikke har noen kontroll over: Den alminnelige prisøkningen (som bl.a. bestemmes av statens prispolitikk), økninger i husbankrenta, i statlige og kommunale utgifter som samskipnaden må betale (f.eks. økt avgift på elektrisk kraft, økt arbeidsgiverandel, økt folketrygdavgift). Samskipnaden har forsøkt å løse denne krisa ved å klemme stadig mer penger ut av studentene gjennom høyere og høyere priser. Men dette har ført til synkende omsetning,

så vinninga har gått opp i spinninga. Samskipnaden har måttet se seg om etter andre løsninger. Studentenes forslag til løsning har alltid vært: Krev økte direkte statstilskudd, også til den forretningsmessige drifta, så samskipnaden kan bli et *virkelig* velferdstilbud i stedet for en støvsuger ned i studentenes lommebøker. Samskipnaden har derimot valgt veien med økte direkte *studenttilskudd* i stedet for statstilskudd: Semesteravgifta var tidligere øremerka til de ikke forretningsmessige delene av samskipnadens drift, som helsetjeneste, daghjem, idrett, kulturelle bevilgninger, bevilgninger til studenttinget og NSU. Nå er det slik (ihvertfall i Oslo) at semesteravgifta skal kunne brukes til å subsidiere forretningsdrifta, f.eks. kantinene, når de ikke bærer seg økonomisk. I praksis har dette foregått tidligere også — ved at semesteravgifta er blitt overført til forretningsmessige formål gjennom et utbyggingsfond for daghjem, som bare har eksistert på papiret. Nå er imidlertid snyteriet legalisert. Semesteravgifta har steget i en foruroligende bratt kurve i 70-åra. Nå er det altså blitt slik at for å få studere ved et norsk universitet, må du betale tvungen støtte til en kapitalistisk bedrift som selger så dårlige og dyre varer at du ikke sjøl vil kjøpe dem. Det er ikke samskipnadene som driver veldedighet for studentene — det er studentene som driver veldedighet for samskipnaden!

Den organisasjonsformen som samskipnadene representerer er et forsøk på å binde studentene på ei klassesamarbeidslinje og gjøre dem «ansvarlige» i forhold til statens økonomiske politikk overfor både studenter og ansatte i samskipnadene. Denne organisasjonsformen legger forholde maksimalt godt til rette for kakedemagogi: Nekter studentene å betale høyere priser på kantiner og hybler, må de ansatte i stedet betale prisen gjennom rasjonaliseringer etc. På denne måten oppnår en å splitte studenter og ansatte. Dette har staten hatt glede av i flere kampsituasjoner. Under

husleiestreiken i Oslo i 1975 uttalte f.eks. styret i NTL-foreninga ved Samskipnaden: «Vi vil i denne forbindelse nevne at «grasrotas» oppfatning slik den er kommet til uttrykk gjennom våre organiserte på grunnplanet, *ikke* støtter de studenter som ikke er seg sitt arbeidsgiveransvar bevisst, og som er innstilt på å skyve de ansatte foran seg i sin kamp mot myndighetene.»

Men studentene kan sjølsagt ikke sikre de ansattes arbeidsplasser gjennom å grave djupere i sine egne lommer. De ansatte kan bare trygge arbeidsplassene sine på *en* måte: Ved å ta opp kampen for å få staten til å garantere samskipnadens drift, *sammen med* studentene.

Vi er *mot* den organisasjonsformen samskipnaden representerer, og vi er mot det såkalte Alstadheimutvalgets forslag (som allerede er i ferd med å bli satt ut i livet) om å opprette «velferdstilbud» etter samskipnadsmodellen også der hvor de ikke finnes i dag. Likevel mener vi hovedvekt må legges på kamp for flere, bedre og billigere velferdstilbud (kantiner, hybler, daghjem osv.) og ikke på kamp mot organisasjonsformen. Vi må stille konkrete krav om økt statstilskudd til studentvelferden, vi må gå mot økning av semesteravgifta der den allerede eksisterer, og mot oppretting av semesteravgift der den ennå ikke er innført. I dag er statens planer akkurat det motsatte: Nye samskipnader skal opprettes og nye studentgrupper innlemmes i de som allerede finnes uten at bevilgningene øker. I statsbudsjettet for 1979 heter det at departementet (innafør samme bevilgningsramme som i fjor) vil prioritere: «1. Organisering og utbygging av det regionale velferdstilbud ved undervisningsinstitusjonar innanfor det regionale høgskolesystemet. 2. Tiltak som opnar dei etablerte velferdsorganisasjonane for nye grupper elevar og studentar.» Dette siste betyr bl.a. å «løse» problemene til sosialskolestudentene i Oslo ved å la dem få lov til å stille seg i hybel- og daghjemskø sammen med

alle de universitetsstudentene som står der fra før — uten at det er blitt en eneste hybel eller daghjems plass ekstra. Alstadheimutvalget går dessuten inn for at samskipnadenes driftsbudsjetter skal balansere — staten skal ikke bevilge penger til å dekke underskudd i drifta. Studentene skal sikre samskipnadenes drift gjennom obligatorisk semesteravgift, også for studenter som ikke betaler slik avgift i dag. Nå skal altså alle studenter få dele den tvilsomme fornøyelsen å tvangs-subsidiere en kriseramme statskapitalistisk bedrift for overhodet å få lov til å studere.

Kampen for studentøkonomien og for skikkelige sosiale forhold er ikke bare viktig for å sikre studentenes levestandard. Den er også et ledd i kampen mot statens rasjonaliseringspolitikk. Nå bruker staten økonomiske innstramminger som ei brekkstang for å få pressa igjennom kortere, mer effektive og strømlinjeforma studier. Hvem vil bli livsvarig gjeldsslave etter et langt universitetsstudium? Kampen for studentøkonomien er også en kamp mot borgerskapets klasseundertrykking av ungdom fra arbeiderklassen. Når renta stiger og stipendandelen synker, så kan en ungdom fra borgerskapet regne med å ha pappas bankkonto i bak-hånd. Men en ungdom fra arbeiderklassen må kanskje gi opp hele tanken om høyere utdanning. Ved å slåss for bedre studentøkonomi, slåss vi også mot at høyere utdanning skal være et privilegium for de virkelig privilegerte: borgerskapets barn.

Diskusjonsspørsmål:

1. *Er det riktig at kampen for de økonomiske kårene til studentene i hovedsak er en forsvarskamp i den situasjonen vi står i nå? Hvilke krav om FORBEDRINGER kan det eventuelt være riktig å stille i en slik situasjon?*

2. *Åssen skal vi tilbakevise «kaketeorien»?*

3. *Hva slags politikk skal vi ha i forhold til samskipnadene?*

— *Hva slags krav bør vi stille på steder der samskipnader ennå ikke er oppretta?*

— *Hva slags krav skal vi stille i forbindelse med at allerede eksisterende samskipnader blir utvida til å omfatte mange flere studenter og elever?*

— *Hva slags taktikk skal vi ha i forhold til de ulike samskipnadsorganene (studentting, hovedstyre)?*

4. *Hvilke kampformer kan vi bruke i den økonomiske kampen? Diskuter f.eks. gode og dårlige erfaringer med en kampform som husleiestreik.*

Studentenes interesse- organisas- joner

Studentene innenfor alle deler av høyere utdanning i Norge har en form for interesseorganisasjon. Organisasjonene varierer både i oppbygging og i hvordan de fungerer. Vi skal legge fram NKS' syn på hvorfor studentene bør organisere seg, hvordan interesseorganisasjonene bør være oppbygd og på hva de bør jobbe med.

Først litt om de viktigste organisasjonene:

Norsk studentunion (NSU)

er den landsomfattende organisasjonen for studenter på universitetene og de vitenskapelige høyskolene. I NSU er det kollektivt og obligatorisk medlemskap, dvs. at det er lærestedene som tilslutter seg organisasjonen, studentene på de tilsluttede stedene blir automatisk medlem. Kontingent betales som en del av semesteravgiften.

NSU har ikke noe organisert grunnplan utenom delegatgruppene som velges til hvert Landsting (tilsvarende landsmøte). Derimot har NSU en «aktiv», lønna og sterkt byråkratisert ledelse. SV har i noen år hatt reint flertall i NSU.

Landslaget for norske lærerstudenter (LNL)

er organisasjonen til studentene på de pedagogiske høyskolene. I LNL er det individuelt medlemskap. Kontingent betales for ett år av gangen. På grunn av det frivillige, individuelle medlemskapet varierer organisasjonsprosenten en del fra år til år.

Grunnplanet i LNL er organisert i lokallag på hver skole som velger sin ledelse på årsmøtet. SV vant ledelsen i LNL på Landsmøtet i -78, gjennom det såkalte «Alternativet».

Fellesrådet for sosialskolestudenter (FR)

er interesseorganisasjonen for studentene på sosial- og barnevernslinjene ved Sosialhøyskolene. FR er i hovedtrekk bygd opp på samme vis som LNL, med individuelt medlemskap, lokallag med egen ledelse på hver skole osv. Men FR har en langt høyere organisasjonsprosent enn LNL og i forhold til studenttallet har FR det mest aktive grunnplanet av alle studentorganisasjonene.

Distriktshøyskolenes landsforening (DHL).

DH-studentenes interesseorganisasjon er den eneste som ikke har daglig ledelse i Oslo. Ledelsen går på

omgang mellom DH-skolene. DHL har individuelt medlemskap og lokallag på skolene, men organisasjonsprosenten er forholdsvis lav. Som i NSU er det en viss bruk av betaling for tillitsvern i DHL. SV har dominert organisasjonen omtrent siden starten.

I tillegg til de landsomfattende organisasjonene er det egne interesseorganisasjoner for alle spesialhøyskolene (journalist, bibliotek, ergoterapi, fysioterapi osv.) Det vil sprengte rammene for dette heftet å gå inn på hver enkelt av disse her.

De utdanningsøkendes kontaktutvalg (DUK)

er et kontakt- og samarbeidsorgan for de ulike studentorganisasjonene.

I DUK sitter en representant for hver av organisasjonene. DUK fattet vedtak i saker som angår alle studenter, men vedtaka har ingen bindende kraft overfor hver enkelt organisasjon. DUK har fattet en del progressive vedtak og i noen få tilfeller har også DUK hatt en progressiv funksjon i å samordne felles aksjoner og streiker som flere av organisasjonene har gått inn for. I all hovedsak har likevel DUK fungert som et gjennom byråkratisk topplansorgan uten kontakt med studentmassene og uten initiativ til å fremme studentenes interesser med noen kraft. Tvert om bruker DUK mesteparten av tida si til å fatte vedtak som ingen får høre om, oppnevne representanter til statlige komiteer og utvalg og til intern krangel mellom representanter for ulike organisasjoner.

Gjennom sitt flertall i NSU, LNL og FR pluss noen av de mindre organisasjonene har SV i dag en fullstendig dominans i DUK.

Fram for brei interesseorganisering blant studentene

Som student står du aleine og uhyggelig svakt enten du er oppe til eksamen eller du har levert søknad om lån/stipend til Lånekassa.

Det *eneste* som kan gi oss studenter styrke mot vilkårlig behandling, dårligere studieforhold, økonomisk elendighet osv. er at vi følger arbeiderklassens eksempel og ORGANISERER OSS.

Det vi trenger er ikke tunge og døde topplansorganisasjoner av NSUs type, der de fleste studenter automatisk innmeldes og knapt veit at de er medlemmer sjøl. Det vi trenger er heller ikke små, sekterske valgfronter for forskjellige partipolitiske grupper, enten de heter Progressiv Front, Sosialistisk Front eller Demokratisk Front. Det vi trenger er en brei og aktiv interesseorganisasjon for hvert skoleslag. En organisasjon som har sin viktigste styrke i et aktivt grunnplan. En organisasjon som forener flertallet av studentene på et minimumsgrunnlag for våre nære interesser. En organisasjon uten et gjennombyråkratisert lederskikt av pampere, som har mer kontakt med departementsekretærer enn med vanlige studenter.

NKS har slett ikke alltid ført en riktig enhetspolitikk for studentenes interesser. Vi har vært med på å svekke studentenes interesseorganisering og hele studentkampen når vi har gått i spissen for å opprette en sektersk valgfront som Progressiv Front, når vi har vært aktivt med på å blåses opp partipolitiske krangler i frontene som har hatt lite eller ingenting med studentenes interesser å gjøre og når vi har vært lite villige til å gå inn på enhet med andre grupper på et konkret grunnlag eller legge fram fornuftige kompromisser når det har vært uløste motsetninger. På denne måten har vi vært med på å spille i henda på staten og reaksjonære elementer på lærestedene.

Sjøl sagt vil det også i framtida være uenighet og kamp i studentenes interesseorganisasjoner. Når andre grupperinger eller enkeltpersoner går inn for en politikk som strider mot studentenes interesser eller går mot å reise kampen når vi blir angrepet av staten eller reaksjonære lærere, så vil vi kritisere dette og kjempe for oppslutning om vår politikk. Samtidig veit vi at det blant studentene finnes et godt grunnlag for brei enhet om de fleste viktige dagskampsaker. Dette er det politiske grunnlaget for at studentene kan organisere seg i en enhetsfront for sine egne interesser.

NKS' linje for studentenes interesseorganisering

Den byråkratiske linja som helt har dominert NSU, har i det siste utvikla seg så langt at NSUs ledelse sjøl har oppdaga at organisasjonen ikke fungerer «helt tilfredstillende». Under overskriften «Nå har rotet også fått pampene til å bli frustrerte» i Studentforum (NSUs avis, nr. 1/79), skriver ledelsen sjøl: «Pampevelde og avmaktsfølelse, dobbeltarbeid og uoversiktighet. Er det dette som preger den nåværende studentorganiseringa?» og videre «I pampekretser» — altså blant folk som har studentpolitikk som hel- eller halvdagssyssel — har nok disse problemene lenge blitt følt som temmelig prekære. Studenttillitsmenns følelse av isolasjon og den parallelle følelsen av interesseløshet blant de de skal representere har nok mang en gang aktualisert behovet for en grundig gjennomgåelse av den totale studentpolitiske organisasjonsstrukturen. Imidlertid har lite eller ingenting blitt gjort for å virkeliggjøre et slikt prosjekt ...»

Her blir utrolig nok problemene som NSU sliter med stilt på en ganske riktig måte. Spent forsøkte vi å finne ut hvilke løsninger pampene hadde å foreslå på disse problemene. Endelig har også de forstått at veien

ut av uføret er å organisere grunnplanet i NSU. Nå skal de bevege seg ut av kontoret i Løkkeveien og «ned» til studentene de skal representere. Nå vil de frasi seg sine egne privilegier og oppløse det obligatoriske medlemskapet i NSU. Tenkte vi ...

Men flertallsforslaget går ut på følgende:

— På det nasjonale nivå foreslås det ingen endringer. NSU opprettholder sin nåværende status og struktur.

— På lærestedsplanet foreslås det heller ingen grunnleggende endringer. «I stedet bør en innenfor rammene av den nåværende strukturen tilstrebe en bedring av samarbeids- og koordineringsmulighetene.» (Studentforum.)

— Ifølge Studentforum er det på institutt-fakultetsplan at de viktigste endringene skal komme: «I tilknytning til allmøtene på institutt/fakultetsplan, opprettes permanente samarbeidsorgan bestående av studentrepresentantene i instituttene styre, råd og fagkomiteer, fagutvalg, studentutvalg og valgkretsenes representanter til de sentrale studentorgana på lærestedet.» Hva tilknytninga til allmøtene skal bestå i sies det ingenting om. Heller ikke hvilken status allmøtene skal ha i forhold til de «permanente samarbeidsorganene». Når hovedproblemet; hvordan en skal få grunnplanet til å bli aktivt og bestemmende i NSU, ikke vies en setning blir alt prat om «samarbeidsorgan» bare byråkratisk svada. Det er ingenting annet enn en linje for at flere skal bli pampere og flere skal bli trukket inn i det byråkratiske rotet.

Dette flertallsforslaget er det Grønt Gras og SV som står bak. Komiteen hadde også en representant fra DKSF (Tore Skar) som har lagt fram sitt eget forslag. Han vil lage en fellesorganisasjon for alle studenttingene med valgt politisk ledelse og sekretariat. Dette organet skal istedenfor NSU ha representanter til Lånekasas og Rektormøtene. Halvparten av samskipnadens tilskudd til NSU, vil han ha overført til denne parla-

mentariske paraplyorganisasjonen. Resten av penga mener han skal bevilges til en ny landsomfattende interesseorganisasjon etter modell av LNL. Den nye organisasjonen skal baseres på frivillig, individuelt medlemskap og stå fritt med hensyn til valgordning, organisasjonsstruktur og arbeidsmåte. Det er helt klart at for Skar er det den første delen av forslaget som er viktigst. Han veit utmerka godt hvor passiviserende slike parlamentariske organer fjernt fra grunnplanet virker — og hvor «trygt og fredelig» det ville være å få studentorganiseringa inn i slike former. I «interesseorganisasjonen etter modell av LNL» ville Skar sikkert ikke melde seg inn sjøl engang. Likevel er denne delen av forslaget riktig og uttrykker en linje for universitetsstudentenes organisering som NKS alltid har gått inn for. Samtidig er det klart at vi skarpt vil avvise og bekjempe den første delen av forslaget til Skar.

Diskusjons/studiespørsmål:

- 1. Hva må til for at studentenes interesseorganisasjoner skal bli breie og slagkraftige? Diskuter konkret med tanke på deres egen organisasjon.*
- 2. SV går inn for betalte tillitsverv, obligatorisk medlemskap osv. i flere av interesseorganisasjonene. Vi hevder at dette vil føre til mer passivt grunnplan, mer byråkrati og mer pampevesen enn i dag. Diskuter motsigelsen.*
- 3. Avsnittet hevder at hovedproblemet i NSU er hvordan en skal få grunnplanet til å bli aktivt og bestemmende. Er det riktig? Hvordan kan problemet løses?*

Denne boka har to siktemål:

For det første å gi informasjon om hva statens planer og framstøt overfor den høyere utdanninga går ut på. «Ottosen-generasjonen» av studenter er nå ute av universitetene og høyskolene. Dagens studenter har ikke vært med på omfattende studier og diskusjoner av statens utdanningspolitikk, og kjenner derfor ikke lusa på gangen når et nytt «reformfor-slag» dukker opp. Boka prøver derfor å trekke opp noe av bakgrunnen for den utdanningspolitikken staten fører i dag.

For det andre å stimulere til diskusjon om hvordan studentene skal forsvare interes-sene sine og slåss for ei bedre utdanning, både når det gjelder form og innhold. Hvilke krav skal vi stille, og hvordan skal vi organisere oss? Vi gjør ikke noe forsøk på å presentere ei fiks ferdig linje for stu-dentkampen, men legger fram en del synspunkter og forslag som vi oppfordrer folk til å prøve mot sine egne erfaringer. Altså ingen fasit, men forhåpentligvis en utfordring til å tenke sjøl. God kamp!

Utgitt av Norges Kommunistiske Studentforbund